

Año XL

Mayo-Junio 1989

Emisión Nº 2

VESTNIK VOČERO
VOČERO VESTNIK
SLOVENSKE
DOMOVINE
VESTNIK
DOMOVINE
SLOVENSKE
VESTNIK VOČ
ERO VESTNIK

1941

1945

VESTNIK SLOVENSKIH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV je glasilo svobodnjakov vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij, Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, suc. 7, Buenos Aires.

VESTNIK — VOCERO es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158, 1407 - Buenos Aires. Director y Editor responsable: Rudi Bras.

VESTNIK — VOCERO is the voice of slovenian anticomunist veterans. Ovitek: Aleš Gošar.

Tiska: Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, 1101 - Buenos Aires, Argentina.

— o —

DENARNA NAKAZILA za naročnino in za „Tiskovni sklad Karla Mauserja“ pošiljajte na ime **VESTNIK**, na zgoraj napisani naslov uprave.

— o —

V S E B I N A

Od vsega začetka... (iz govora L. Debeveca)	57
Zadnji dnevi prof. dr. L. Ehrlicha	59
Iz Kocbekove „Tovarišije“	70
Škerbčev pojasnilo k tečaju KA v Kranju (Janez Grum)	72
Tisoč let krščanske zgodovine (SMR)	76
Žrtve nacističnih tiranov (3) — Ludovik Ceglar	78
RAZGLEDI z naših postojank	85
Zadnja Mohikanca (Kranjčan)	90
Zdenko Zavadlav ima spet prav... ..	92
Odrpito pismo (Jakoba Bezніка)	96
Kdo je Ivo Žajdela?	96
Miniatūra slovensko-avstrijske „perestrojske“ (S. Skoberne)	98
Novi „razočaranec“ v zaprtem krogu	100
V SPOMIN	102
Tolstojev sklad	102
DAROVI	103
Slovenski skupnosti	104
Abuso de la libertad (scrito por el mons. A. Quarracino)	III

VESTNIK VOJERO

SLOVENSKIH DOMOBRANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV

LETO XL

MAJ-JUNIJ 1989

„Od vsega začetka nosil mitraljez v Rupnikovem bataljonu...“

Ob dvajsetletnici, odkar so naši fantje jemali slovo in odhajali v onostranstvo „z zlatom in s krvjo obliti“, smo v buenosaireški Slovenski hiši odkrili spomenik z reliefom njihovih izmučenih teles. Ob tisti priliki, je slavnostni govornik, g. Lojze Debevec, ki je delil usodo z domobranci v Teharjah, priklical v spomin njih svetli lik. Njegove besede je prinesla avgustova številka Vestnika in kot tedaj, veljajo tudi za današnji čas:

„Ne v svetu trdega molka in sužnosti, ampak s srci, odprtimi v svobodi, se danes spominjamo smrti naših dragih mrtvih borcev, jih slavimo, se veselimo in žalostimo. Bodi naša prisotnost na tem prostoru izraz iskrene hvaležnosti; ima pa naj tudi značaj romanja na vaš prvi skupni grob. Prešli smo k vam, da obnovimo skupni pogovor, da ponovno brez strahu izpovemo vero v vrednote, za katere so nas prisilili v trdi boj in da z vami molimo.“ Zatem je povedal: „Govoril bom to, kar sem sam doživel, da po možnosti spoznate resnično sliko našega boja od nekoga, ki se je od začetka v njihovih vrstah boril, bil z njimi do strašne smrti in se na čudežen način rešil.“ V nadaljnjih odstavkih svojega pretresljivega govora je slikal gorje po slovenskih vaseh med sovražno okupacijo in vse strahote, ki so jih morali preživljati slovenski ljudje pod komunistično revolucijo. Po opisu in prikazu junaštev slovenskih protikomunističnih borcev, je navajal dobesedno:

„Domobranci, hrabri ljudje, so šli od zmage do zmage. Vendar je bilo vse to zaman. Po vojni — po volji višjih koristi — izdani, so kot zadnja priča pravice v Sloveniji umrli v naših lepih grobovih — poklani. Bilo je po 14 dnevih v Teharjah. Bolj čepeli kot stali smo v vrstah in čakali na ponovno zasliševanje. Bilo nas je okoli 40. Čudne pojave: umazani, suhi, goli. Na vprašanja smo odgovarjali odločno in po resnici. Partizanski ofi-

eir, ki nas je zasliševal, je nekako omilil svoj glas — presenetili smo ga. Ti okostnjaki še govore! Pri nekem fantu, Rožancu iz Brezij pri Cerknici, se je zdrznil. Mu je že spomin ušel v preteklost, ko se je umikal pred domobranci. „Kaj si bil?“ — „Vojak.“ — „Vstopil k banditom?“ — „Prostovoljno, od vsega začetka nosil mitraljez v Rupnikovem bataljonu.“ Stražarja, ki sta nas stražila, bila sta Štajerca, sta opazovala ta zanimiv dvoboj. Stal sem v njihovi bližini in slišal te-le besede: „Veš kaj, to se mi zdi že preveč. Kako postopajo s temi ljudmi! Naj jih sodijo, uhičejo, če so krivi. Vendar...“ — zmajal je z glavo. Utihi je. Ponos teh revežev jim je vzbudil dvom.

1. Prišel je na Rakek iz Ljubljane. Videl sem ga prvič v neki gostilni. Zdel se mi je mestni človek. Pravili so, da je liberalec. (Bil je to kapetan Ice Rihar.)

2. Pred izročitvijo. Sedel je med vojaki strti, brez besede. Gledal je nekam v neznano. Zdelo se mi je, da ni zmožen dvigniti rok. Sanjal je. Morda o svoji mladosti. Življenja ni več.

3. Stali smo v vrstah v Celju. Mene so vtaknili med oficirje. Bil sem v njegovi bližini. „Kaj si bil?“ Odgovarjali smo drug za drugim. „Jaz, domobranski stotnik!“ Kakšen ponos! To je partizana oficirja spravilo s tira. Besen je tolkel, bil. Nato pa: „Lezi, diž se, lezi, diž se, gor, dol.“ Odlično je prestajal telovadno preizkušnjo. Dober atlet in športnik je bil včasih. Ležečega so brcali, mu skakali po glavi. Obraz mu je bil ves v krvi. „No kaj si?“ Poglej se zdaj, je mislil. „Domobranski stotnik.“ To se je ponavljalo. Vendar, zmagal je — Ice. Iz mestnega človeka je postal junak. Z dejanjem je pričal o sebi.“

Na vprašanje, kje so domobranci umrli, odgovarja:

„Razmetane po vseh slovenskih gozdovih vaše kosti čakajo svojih grobov. Kečevje-Teharje zadnja postaja vojakov na križevem poču. Slekli so nas, bose podili po Celju kot živimo, bili, gnjavili, pili so nam kri in dušo. Slast krvi je postajala dolžnost. Ostali smo sami, popolnoma sami. Zmajala so se nam tla pod nogami in odpirala so se brezna človeške zlobe. Šaj lik ropa, požiga, umora postal je malik.

Tone, reci, da je res tista o kruhu. Spoštljivo, počasi kot hostijo si dvignil drobtinico kruha. — Oj, kruh, kruhek, ti moj dobri kruh. Pa veste, kakšnega smo imeli doma. Hlebec, velik kot sod. Poglejte, tako ga je mati prijala, poljubila, tako počasi položila na mizo, prekrižala, rezala. Tiste naše oči so s Tonetom sanjale o kruhu, yelikem kot sod. Joj, drobtinica kruha! Je že ni več. Menda se je ustrašila naših oči, se zmuznila in umrla med kamenjem, na katerem smo v Teharjah čakali konca.

V vsej črnini velikega petka je plapolal le plamen vere v oni svet. Vendar le človek neizmerne vere more v smrtni grozi moliti, odpuščati svojim krvnikom. Vojaki, ki so morda včasih pozabili svojo dolžnost, so tukaj postali ljudje. In prav to je zadnji opomin našim krvnikom.“

Svoj govor je zaključil z naslednjo prošnjo in pozivom:

Ko bomo mi in naši otroci v prihodnjih letih, morda v desetletjih hodili mimo v plemeniti bron vlitih podob, naj nam le-te ne bodo samo spomenik, skoraj bi rekel spominek, na junaško tragične dneve, ko smo osamljeni in prodani bili boj za svobodo, človeka in slovenskega naroda, ampak naj bo nam, predvsem pa naši mladini, živ in trajen opomin, da ste — kakor bi kriknil veliki Evangelist, seme za to, kar je človeku najlepšega in najplemenitejega, izkrvavelega naroda. Tistemu rodu pokončanih bojevnikov danes s ponosom kličemo: Slava!

Mi pa, ki verujemo v vstajenje mesa in duha, upajmo, da jim bomo nekoč padli v naročje na kraju brez joka.

Bodi tako po Tvoji večni dobroti in vaši daritvi. Dragi borci — Bog plačaj!“

Zadnji dnevi prof. dr. Lamberta Ehrlicha

Septembra 1. 1978 je poteklo 100 let od njegovega rojstva. Takrat smo nameravali izdati dokumente o Ehrlichovem življenju, pa se je tista izdaja ponesrečila. Lansko leto pa je preteklo meseca septembra že 110 let po njegovem rojstvu in še ni nobenega daljšega življenjepisa o tako zaslužnem Slovencu in, lahko rečemo, enem izmed prvih mučencev med slovensko komunistično revolucijo. Tudi ni bilo niti za 100-letnico napisanega prav nobenega članka in ravno tako ne za 110-letnico njegovega rojstva. Sam sem ves čas po Ehrlichovi smrti zbiral nekoliko bolj podrobno gradivo za njegov življenjepis. Ko je meseca septembra 1988 preteklo 110 let po njegovem rojstvu, mi je prišlo na misel, da bi na neki način skušal objavljati vsaj krajše članke o Ehrlichovem življenju, če že ne v knjigi, pa vsaj v našem Vestniku ali Svobodni Sloveniji ali kje drugje. Zdi se mi namreč zelo potrebno opozoriti na tega moža. Najprej iz razloga, ker zelo hitro odhajajo v zadnjem času v večnost tisti, ki so Ehrlicha dobro poznali. Tako npr. Maks Loh, inž. Janez Ložar in dr. Ciril Žebot. Tako so obetali, da bo pokojni Ciril Žebot vzel v roke njegov življenjepis. Sedaj je s tem konec, ker je dr. Ciril Žebot pred kratkim umrl (1). Po drugi strani se od več strani širijo glasovi o uslišanju na Ehrlichovo priprošnjo. Tako je v že do sedaj zbranem gradivu, ki ga imajo v rokah Stražarji, objavljenih nekaj uslišanj na Ehrlichovo priprošnjo. Prav zadnje mesece pa je ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič omenil da tudi doma govoré o takih uslišanjih. Zato je njegov kritičen življenjepis toliko bolj vreden. Jaz bi za sedaj omenjal samo zadnje dni njegovega življenja. Najprej tole.

(1) V njegovi zadnji knjigi „Neminljiva Slovenija“ ga večkrat omenja.

Kakih 14 dni pred umorom, na eno izmed povelikonočnih nedelj, sem se vračal čez Kongresni trg domov v stolno župnišče. Bilo je proti večeru in je tam pri vhodu v Wolfovo ulico Ehrlich kar nepričakovano prihitel. Zdel se mi je ves preplašen, ko se mi je pridružil. Nikoli si nisem mogel razlagati, kako to, da je kar od nekod pribežal skoraj ves zasopel in zaskrbljen in je potem v mojem spremstvu šel domov, tudi v stolno župnišče, kjer je stanoval. Ves čas sem imel vtis, da se je tisto nedeljsko popoldne nekaj z njim zgodilo. Ampak si še danes ne znam razlagati, kaj.

Dan poprej pred njegovim umorom so Stražarji imeli svoje letno zborovanje. To je bil binkoštni praznik. Iz dveh razlogov se splašča omeniti to zadnje zborovanje. Ker je v dokumentih zapisano, da je tisto **zborovanje zelo dobro uspelo**, udeležba je bila velika in Ehrlich je sebi v tolažbo rekel, da je bilo okoli sto akademikov-Stražarjev pri sv. obhajilu med mašo. In takrat se je izrazil: „...da naše delo le ni bilo zastoj.“ Drugič je pa to **važno**, da je na tem zborovanju zelo navdušeno govoril in je zanimivo, da je omenjal tudi **mučeništvo**. Češ da moramo biti pripravljeni za **svojo vero dati tudi svoje življenje**. Jaz sem v stolnici na binkoštno nedeljo popoldne imel ob pol štirih krščanski nauk, potem so bile slovesne litanije in po tistih litanijah okoli pol petih popoldne sem šel precej utrujen od dela na ljubljanski Grad na sprehod. Zanimivo se mi je pa zdelo tole. Ko sem odhajal iz stolnega župnišča, sem videl, da sta stala med stolnim župniščem in stolnico pokojni kanonik dr. Janez Kraljič in dr. Lambert Ehrlich v precej resnem pogovoru. Vsaj vtis sem imel tak in je ta pogovor trajal vsaj dve debeli uri. Meni samemu je prihajalo na misel, da imata med seboj zelo važne pogovore. Pozneje sem razmišljal, da sta morda urejevala spore med Mladci in Stražarji. Ker je prav v tistem času — nekoliko prej — bila precej ostra polemika med Stražarji in pa med Mladci v Straži in v reviji Katoliške akcije, kjer je dr. Janez Kraljič zapisal nekaj ostrih besed. V spor sta posegala Kraljič in Ehrlich. Pozneje mi je prihajalo na misel, da je Ehrlich morda opravljal dolgo sv. spoved pri kanoniku Kraljiču. Morda to drži.

Pozneje sem tudi bral v dokumentih, da se je po tistih urah, moralo je biti precej proti večeru, dolgo uro razgovarjal z Ehrlichom pokojni inženir Janez Ložar. In sam pripoveduje v tistem dokumentu, da je bil prof. Ehrlich tisti binkoštni večer zelo potrta in skoraj obupan. Kako si to razložiti? Kmalu po smrti sem slišal, da so v nekem akademskem društvu — ali je bila to Zarja, ali je bila to Danica, ne vem — govorili, da bo Ehrlich v kratkem času ubit. In da je neki akademik iz te akademske organizacije bil tako dober, da je v svoji vesti žutil, da mora Ehrlicha obvestiti, da ga čaka smrt. In to je Ehrlichu najbrž povzročalo zelo veliko skrb. Govorili so tudi, a ni mogoče priseči — da je **prof. dr. Maks Miklavčič** tudi vedel za to. In da je samo tožil: „Nesrečni Ehrlich, kaj ga čaka!“ Torej navajam samo vsebino, ne točnih izrazov. Drugi so zamerili Miklavčiču, če je kot duhovnik vedel, kaj Ehrlicha čaka, bi vendar

moral svojega sobrata obvestiti, pa tega ni storil, medtem ko je akademik imel toliko vesti, da je Ehrlichu povedal, v kakšni nevarnosti je.

Sam se spomnim, da sem z dr. Ehrlichom okoli deset mesecev skoraj vsak dan molil — vsaj velik del brevirja. Včasih že popoldne, velikokrat pa tudi skoraj že pozno zvečer ob 10, tudi ob pol enajstih. Jaz sem stanoval ravno nad njegovim stanovanjem. Imel je na razpolago v svoji sobi dolgo palico in je pobutal v strop in me poklical v svoje stanovanje. Tisto binkoštno nedeljo zvečer me je klical zelo pozno. Mislim, da je bilo že čez 10. uro zvečer. V drugi sobi je bil še, oziroma že, dr. Ciril Žebot. Ehrlich je bil tisti večer izredno utrujen. Hodila sva po sobi gor in dol in molil brevir. Zdel se mi je v resnici izredno čuden, utrujen, poln skrbi. kdaj bo padel na tla. Od utrujenosti je skorajda spal in komaj, komaj molil brevir. Zdel se mi je v resnici izredno čuden, utrujen, poln skrbi. A A meni nikdar ni najmanjše stvari omenjal o kakšni smrtni nevarnosti, čeprav je bil do mene zelo zaupljiv. Čudno se mi je zdelo, da me je tisti večer vprašal, ker je bil drugi dan binkoštni ponedeljek, če so drugi dan prepovedana hlapčevska dela. Tako je bil zdelan, da ni znal ločiti, saj bi bil moral vedeti, da ni bil obvezen praznik, čeprav so ga pri nas še vedno obhajali. Ni pa bilo obvezno vzdržati se tako imenovanega hlapčevskega dela. In je potem omenil, da bosta morala, ko bo že polnoč minila, z dr. Žebotom še pospravljati sobo, ker bo drugi dan prišel pleskar delat in prepleskat njegovo stanovanje. Sam sem se poslovil v čudnem razpoloženju, vprašujoč se, zakaj je prof. Ehrlich bil tako zamišljen in v takih skrbih. To je bilo na binkoštno nedeljo, že pozno ponoči.

Mučeniška smrt

Prof. Ehrlich je imel navado, da je zgodaj vstajal. In tako je tudi drugo jutro na binkoštni ponedeljek vstal že ob tričetrt na pet. Takrat sem slišal iz drugega nadstropja ropotanje v prvem nadstropju — kar je bilo vedno znamenje, da je Ehrlich že pokonci. Dr. Ciril Žebot mi je — mislim, da prav na dan Ehrlichove smrti že v dopoldanskih urah — pripovedoval, da je Ehrlich imel navado zelo veliko moliti in pravi, da je včasih tudi po pet do šest ur na dan molil. Tako so delali svetniki in mislim, da dr. Ciril Žebot ni prav nič pretiraval. Bom pozneje omenil, zakaj se mi zdi, da ni pretiraval. Vstajal je redno že nekoliko pred peto uro, se napravil, opravil svojo jutranjo molitev, morda kakšen delček brevirja, potem pa je že pred sv. mašo opravil premišljevanje. To navado je imel. Bil je človek globokega premišljevanja. Redno vsak dan je opravil premišljevanje. Zanimivo je bilo, da na poti od sv. maše — redno ga je spremljal kak akademik — ni nič govoril, ampak je tisto pot od Cirilovega doma do svojega stanovanja molče premišljeval oziroma opravljal zahvalo po sv. obhajilu in po navadi je šel kmalu po tistem predavat v Alojzijevišče na Teološko fakulteto in je tudi po poti bil ves zamišljen, tako da je komaj koga opazil, če se mu je odkril in ga pozdravil. Tako je bil, to lahko rečemo, kar svetnik globokega premišljevanja in molitvene-

ga življenja. Na binkoštni ponedeljek je opravil sv. mašo, zadnjo sv. mašo v življenju. Tine Duh je nekje zapisal, da bi on moral spremljati tisto jutro Ehrlicha v Cirilov dom. Prav tako je zapisano v dokumentih, da je bil dr. Ciril Žebot določen, da tisti dan spremlja Ehrlicha v Cirilov dom in nazaj. Oba pa trdita, da ne vesta, po kakšnem naključju dr. Ehrlicha nista spremila tisti dan. Dr. Ciril Žebot celo trdi v tistem dokumentu, da je bil umor namenjen njemu, ne toliko dr. Lambertu Ehrlichu. Bodo že drugi ugotovili, koliko je na tem resnice. Ali je to dejstvo, ali je bolj misel dr. Cirila Žebota. Dr. Ehrlich je sv. mašo opravil in se vračal nekoliko čez osmo uro iz Cirilovega doma po Streliški ulici. Napravil je nekaj korakov v spremstvu akademika Viktorja Rojca, ki je ravnokar menda končal vse izpite na pravni fakulteti. Mimogrede omenim, da je bil Viktor Rojc, mislim, doma iz Primorskega, pa je prej že vstopil k jezuitom, a so predstojniki in on čutili, da nima redovniškega poklica, in je zato izstopil. Učil se je zelo težko, a je bil v svojem študiju vztrajen. Neki hrvaški tovariš iz noviciata je lepo opisal njegov značaj in je tisto pismo kot dokument ohranjeno v arhivu za Ehrlichov življenjepis. Ne vem, če je kdo opisal, kako so napadalci prišli z avtom. Zdi se, da so prišli od zadaj, ne Ehrlichu nasproti, po Streliški ulici mimo Ljudskega doma in nekaj korakov od vhoda v Ljudski dom so počili strelj. Jaz sem prišel do tistega kraja okoli pol devetih dopoldne iz spovednice v stolnici. V zakristiji me je obvestil cerkovnik Jaka Sečnik, da so Ehrlicha ubili in da leži mrtev z Viktorjem Rojcem v Streliški ulici. Sam sem šel tja in videl, da je Ehrlich ležal nekako v tisti legi, kakor ga vidimo na slikah. Rojc, se mi zdi, pa je ležal popolnoma vznak. Ehrlich je ležal na tleh z eno nogo nekoliko izkrivljeno, ogrnjen s pelerinceo, ki jo je nosil precej obnošeno. Saj ni imel kakšne drage ali nove obleke, ampak je vedno hodil skromno oblečen. In tak je bil tudi ob smrti. Sam sem videl, da mu je ena krogla prebila desno stran nosnice in prišla ven na sencih. Na tem mestu so mu izstopili možgani, ki so bili čisto rumene barve. Pod Ehrlichovim in pod Rojčevim truplom je bilo toliko krvi, da sem se naravnost čudil, kako res veliko ima vsak človek krvi. Takega sem Ehrlicha videl pol ure po njegovi smrti. Mislim, do sem bil prvi duhovnik, ki sem takoj po tem opravil sv. mašo za pokoj njegove duše, ker sem redno imel vsak drugi teden tako imenovano korarsko sv. mašo ob četrtna deset. In tisti binkoštni ponedeljek sem opravil sv. mašo takoj za večni pokoj Ehrlichove svetniške duše. Ko sem prišel nazaj v zakristijo, je pa proš Nadrah, ki je v koru opravljal brevir, skupaj z drugimi kanoniki pred mašo in deloma po maši, meni rekel: „Zdaj bodo pa še vas ubili!“ A jaz nisem teh besed tako zares vzel. Sem pa ob Kikljevi smrti, ob Kikljevem uboju prvič na prižnici začel govoriti pri krščanskem nauku proti OF. Tako da so takrat v tistih dveh mesecih že zvedeli, da sem v stolnici ponovno govoril o tem, in ker so tako strogo nadzorovali, ne bi bilo nič čudnega, če bi tudi jaz kdaj prišel na vrsto. A takrat ob Ehrlichovi smrti, sem bil tako navdušen, da mi res ne bi bilo nič, če bi me takrat ubili.

Slovesen pogreb obeh žrtev

S škofom Rožmanom je bilo takole: škof Rožman je s svojim koroškim prijateljem, nekdanjim vzgojiteljem v Marijanišču v Celovcu in s svojim novomašnim pridigarjem šel prav tiste dni v Rim na uradni obisk k sv. očetu Piju XII. in je komaj dospel tja, ko je že prejel brzojavko, da je Ehrlich bil ubit. Bil je tako zbeگان, tako mu je bilo hudo, kakor mi je pripovedoval takratni tajnik dr. Stanko Lenič, da je bil čisto obupan in ni vedel, kaj naj napravi. Ali naj se takoj vrne domov, da bi on Ehrlicha pokopal, ali pa ga naj doma brez njega pokopljejo, medtem ko bi on v Rimu čakal na sprejem pri papežu. Ne vem dobro, ali je bilo to ob tisti priložnosti, ali je bilo pri naslednji avdienci v začetku novembra l. 1942, ko je bil škof Rožman ponovno v Rimu. Dr. Lenič mi je pripovedoval, da je papežu poročal, kaj se dogaja doma in da je jokal pred papežem Pijem XII. in papež z njim. Škofa Rožmana ni bilo domov, zato so sklenili, da bodo čakali na pogreb do sobote v binškošni osmini in da bo pogreb na žalah na nedeljo Sv. Trojice. Vse tiste dni sta bila na nizkem mrtvaškem odru oba skupaj — dr. Lambert in akademik Viktor Rojc — v Akademskem domu. Videl sem obliži obeh. Ehrlich je imel toliko ran in ranic na obrazu, da je bil ves prelepljen z obliži. Dnevi tistega tedna so bili zelo lepi in tudi binškošni ponedeljek je bil lep in sončen. V soboto je bila slovesna pogrebna maša v stolnici in v drugem nadstropju sem iz svojega stanovanja v stolnem župnišču gledal tisti spreved, ki je prihajal iz Akademskega doma čez Tromostovje, po Stritarjevi ulici in potem po ulici pred škofijo od Robbovega vodnjaka pa do stolnice. Do Robbovega spomenika je bila ulica popolnoma natlačena z ljudmi; se pravi, na cestišču in na obeh pločnikih. Vse črno je bilo, videli sta se dve krsti, ki sta bili obe zaviti v rdeče blago. Se pravi, da so ju ljudje imeli za mučenca. Obred v stolnici je bil veličasten. Pogrebna maša je mogla biti v črnem plašču, po liturgičnih predpisih pa zaradi binškošne osmine ni bilo mogoče drugim maševati v črnih oblačilih. In tako je poleg prošta Ignacija Nadraha, ki je imel slovesno pontifikalno mašo v črnem plašču. A zelo pomenljivo je bilo, da smo vsi drugi duhovniki — bilo nas je 12 — maševali pri vseh oltarjih ljubljanske stolnice v rdečem plašču. Zelo pretresljivo je bilo to naključje, ker je rdeča barva barva Sv. Duha, ki pomeni gorečo ljubezen, je pa tudi barva mučencev in se zato na praznik mučencev berejo sv. maše v rdečih oblačilih. Po maši je prošt Nadrah zmolil pogrebne molitve in so obe krsti prepeljali na žale. Takrat se je veliko govorilo v Ljubljani, ali bo mogoče brez skrbi iti na Ehrlichov pogreb na žale, ker nas bodo ofarji gotovo opazovali in zapisovali. Kljub temu je velika množica ljudi, tako kakor že pri pogrebnem sprevedu iz Akademskega doma v stolnico in verjetno še neprimerno več, prišla na žale. Neredno je bilo, ker so Italijani prišli zraven, ampak se pogrebci na to niso prav nič ozirali. Nič ne vem, kdo je pripravil neko zorno deklamacijo — mi bi lahko rekli — nekako slovesno prisego zvestobe Kristusu, Cerkvi in narodu — bilo pa je značilno to, da so tedaj Stražarji in Mladci na-

stopili kot en mož. Morda še nikoli ni bilo toliko medsebojne vzajemnosti med njimi kakor tisto nedeljo Sv. Trojice. Bilo je naravnost ganljivo zaradi tolikšne udeležbe in tolikšne resnosti pri Stražarjih in pri Mladcih. Tako da jim gre vsa čast. Vsebine govora na žalost nimamo, čeprav je bila v „Slovencu“ pogrebna slovesnost zelo natančno zapisana. Naj dodam še to, kar radi pozabljamo, da so potem, ko je bil že Anton Vovk ljubljanski škof, izkopali trupli pokojnega dr. Lamberta Ehrlicha in mladca kot pravi škof Rožman — prvega mladčevskega mučenca, akademika Jaroslava Kiklja — da so izkopali iz jame oba in odpeljali njuni trupli v bližnjo tovarno za milo. Če bi se zgodilo, da bi kdaj Jaroslav Kikelj in dr. Lambert Ehrlich prišla na oltar, kar ni izključeno, ne bi bilo njunih relikvij, ker sta njuni trupli izginili v tovarni za milo. Sem v tujino so se slišali glasovi, da je škof Anton Vovk javno obsodil tako neznansko nečloveško dejanje in je imenoval tiste, ki so to napravili, hijene. Ker tako delajo hijene, ne pa ljudje.

Mož molitve

Sedaj bi pa rad napravil majhen sprehod po njegovi sobi takoj v dopoldanskih urah Ehrlichove smrti, ker sem tam doživel nekatere zelo ganljive stvari. Omenil sem že dr. Cirila Žebota, ki je trdil, koliko je Ehrlich premolil. In to je res. Najprej sem v njegovem klečalniku dobil nekaj shedul. To so posebni listki, na katere so člani tako imenovane Apostolske unije ali Apostolske zveze vsak dan zapisovali s tremi znaki, kako so opravili nekako 20—22 verskih vaj in drugih kreposti. Kdor je hotel tiste stvari dobro opraviti, je potreboval, če je hotel vseh 22 dolžnosti izvršiti, dobre tri ure časa, poleg vseh drugih stvari, ki jih je Ehrlich imel v organizacijah in so terjale svoj čas. Videl sem tudi, kako je s križci (x) zaznamoval v posameznih predelkih, da je zvesto opravil tiste verske vaje. To je en dokaz, kako je bil zvest.

Druga stvar, ki sem jo našel v klečalniku, pa so bili listki, na katere je zapisoval misli kot pripravo za premišljevanje za drugi dan ali pa je zapisoval načrt za duhovno misel bodisi pri sv. mašah ali pa pri tako imenovanih stražarskih sestankih v stražarski sobi pri večernem rožnem vencu, ki je bil združen s to mislijo.

Tretje presenečenje zame pa je prišlo ob priložnosti, ko sem imel srečo pregledati njegovo knjižico, v katero je zapisoval sv. maše, in ugotoviti, kako dostikrat ni imel mešanih štipendijev, ampak je bilo večkrat zapisano, da je sv. mašo opravil ali za slovenski narod ali za univerzo in večkrat za akademike in za druge podobne namene. Potem me je zelo pretreslo, ko sem na nekem listku, kjer je bila vsebina za premišljevanje ali za pridigo, ugotavljal, kako je ta človek cenil daritev sv. maše. Enkrat sem npr. opazil to, kako je premišljeval te misli iz sedanje tako imenovane prve evharistične molitve, kako prosimo vse svetnike in angele in Marijo za pomoč, da bi mogli dobro in sveto opraviti daritev sv. maše. Med duhovniki, ki sem jih srečal v življenju, sem videl, da so zlasti slo-

venski duhovniki Misijonske družbe sv. Vincencija Pavelskega bili zelo zgledni mašniki, potem pater Lin Prah, kapucinski provincial v Celju, spiritual dr. Ciril Potočnik, pri katerem nisem nikoli opazil napake pri sv. maši, naravnost svetniško je maševal prošt Ignacij Nadrah, rektor semenišča, potem pa z izredno globoko globoko vero vsak dan zjutraj ob sedmih v ljubljanski stolnici dr. Aleš Ušeničnik in med temi je bil eden izmed najbolj zglednih mašnikov tudi dr. Lambert Ehrlich. Vse to mi je prišlo na misel ob klečalniku in teh listkih, ki so se do takrat ohranili. Žal pa se mi zdi, da je tisto najbolj dragoceno dokumentarno gradivo izginilo.

Bič in spokorni pas (cilicij)

Ob odprtem klečalniku mi je potem Urša Gabruč, ki je gospodinjala dr. Lambertu Ehrlichu, pokazala dve stvari: prvič; bič. Sama mi je razlagala, da si dolgo časa ni znala razložiti, kako je to mogoče, da včasih tako izredno poka v Ehrlichovem stanovanju, zlasti takrat, kadar se je dr. Lambert Ehrlich kaj razburil. Po tistem je redno prišlo do bičanja. Pravila je, da je nekoč pozabil zapreti klečalnik in da je takrat odkrila, da z bičem dela pokoro. Presenetljivo je bilo tudi odkritje, da se je našel cilicij, to je spokorni pas z železnimi bodicami. Urša Gabruč je razlagala, da se ji je dostikrat čudno zdelo, odkod krvave srage na postelnem perilu, na rjuhah. In je trdila, da si je s tistim cilicijem zelo trdo privezoval obe nogi skupaj ali pa morda samo eno nogo ovil s tistim železnim cilicijem. Bil je torej pravi spokornik in asket.

Častivec Matere božje in svetnikov

Ehrlich je zelo častil Mater božjo. Na tem mestu omenim, da je imel v kotu, doma smo rekli „bogkov kot“, on je pa imel v tistem kotu podobo Višarske Matere božje, ker se je nekako čutil v varstvu Višarske Matere božje. Višarje, Marijina božja pot, še danes spada pod Žabnice. Je torej žabnjski župnik upravitelj te božje poti in odgovoren zanjo. Ehrlich je napisal posebno knjižico o Višarski Materi božji, poseben molitvenik. Na žalost ga tukaj ni dobiti. Pater Odilo Hajnšek piše, da je takrat, ko se je po prvi svetovni vojski Marija vračala iz begunstva — namreč Višarska Mati božja — slovesno sprejel njeno podobo na Višarjah prav dr. Lambert Ehrlich. In vsem je tudi znano, da je Ehrlich prav na Sv. Višarjah zbiral svoje akademike in jim razlagal, kako bi morali ustvariti neko sveto sožitje vsi trije narodi, to se pravi: Slovenci, Nemci in Italijani. Z drugimi besedami: slovanski, romanski in germanski svet; in da se je treba za to prizadevati. Neki majhen sad bi bil to, da se zadnja leta vsako leto zbirajo verniki na eni ali na drugi Marijini božji poti, enkrat na slovenski strani, enkrat na nemški, tretjič spet na italijanski strani.

Ob takoimenovanem bohkovem kotu, ob desni strani podobe Višarske Matere božje, pa je bila majhna, skoraj kvadratasta slika sv. Andreja Bobola, ki je umrl kot mučenec krščanske edinosti. Slika je bila kopija

slike, ki je visela v cerkvi sv. Jožefa v Ljubljani, na levi strani od glavnega vhoda. Ehrlich je takrat častil sv. Andreja Bobola zato, ker je umrl kot mučenec cerkvene edinosti, mučenec zedinjenja s pravoslavnimi, zlasti Ukrajincev s katoliško Cerkvijo. Pravil je, da zlepa kakšen svetnik ali mučenec ni toliko trpel, kot je sv. Andrej Bobola. Mimogrede omenim, da so mu bili zelo pri srcu prav slovenski svetniki in slišal sem ga zadnje mesece življenja govoriti o potrebi po posebnem življenjepisu teh svetnikov. Iz tega razloga tudi razumemo, zakaj je proti volji dr. Gregorija Pečjaka, ki je bil upravitelj Ljudskega doma, dal poslikati kapelo Cirilovega doma s prizori iz življenja sv. Cirila in Metoda.

Na levi strani od Višarske Matere božje pa je imel čisto preprosto sliko sv. Ivane Orleanske. Devica Orleanska je bila kot čarovnica krivično na smrt obsojena v Rouenu v Fraciji po Angležih in francoskih škofih. Pri Ehrlichu je torej ta svetnica, ki je z orožjem reševala francoski narod, uživala posebno čiščenje, tudi kot priprošnjica za slovenski narod. Tako je že vsa ta soba bila zgovorna priča, kako je Ehrlich živel za Boga, za Marijo, za svoje akademike in posebej za srečo svojega naroda.

Druga podrobnost, ki mi je pri Ehrlichu zbujala pozornost, je bila njegova stalna in silna utrujenost. Skoraj vsak večer je že nekako stoje spal, utrujen od napornega dela. Že pet do šest ur molitvenega življenja človeka utruji, poleg tega pa je imel predavanja na fakulteti, na univerzi je predaval etnologijo, akademikom se je skušal ves posvetiti, glavno odgovornost za misijonsko delo je nosil dejansko on. Izredno skrb je posvečal največjim revežem. Na nobenega duhovnika se niso reveži toliko obračali kot ravno na Ehrlicha. Unša Gabruč je vedela povedati, da ji je naročil, naj nikar nobenega reveža ne odpravlja brez daru. „Če nimaš drugega, mu vsaj eno jabolko daj,“ da je pravil. Sam sem videl ravno na bedenji dan pred božičem 1. 1941, ko sva prihajala domov z Alojzijeveškega vrta, kjer sva molila brevir za božični praznik, kako je neki revež odgrnil svoj umazani suknjič in mu pokazal gol život, ker je bil brez srajce in ga je prosil zanjo. Ehrlich se mu je oprostil, da nima srajce, a se je že takoj na stopnicah obrnil nazaj rekoč: „Pridite z menoj!“ Tako ni mogel reveža pustiti praznega.

Njegova delovna miza

Njegova soba je bila za pozornega opazovalca polna lepih zgledov. Mizo je imel napolnjeno s knjigami in raznimi rokopisi. Čisto na vrhu nagradenih papirjev je imel podobico oziroma kipec sv. Ekspedita, legendarnega svetnika, ki je zavetnik za tiste, ki imajo veliko dela in nočejo dela odlašati za jutrišnji dan. A ponavadi je bil še tisti kipec vrh tistih knjig in rokopisov in časopisov prekucnjen.

Duše v vica

Nekoč mi je v sobi pokazal knjigo, življenjepis sv. Marjete Marije Alacoque. Povedal je, da mu jo je posodil pokojni dr. Ivan Zoré, ki je bil

sam leta popolnoma hrom in o katerem je škof Rožman pri pogrebu jasno rekel, da če ne bi bili Slovenci tako skromni, bi morali tedaj reči, da pokopavamo svetnika. Umrl je že bolj proti koncu revolucije. Ob branju te knjige se je Ehrlich zamislil z ozirom na podrobnosti, ki jih je svetnica povedala o dušah v vicah. Ehrlich je menil, da bo Cerkev še veliko stvari o življenju in trpljenju duš v vicah razglasila za versko resnico. Znak, da je duše v vicah imel pogosto v mislih.

Sveti odpustki

Moram omeniti tudi, da je imel natančen pregled o odpustkih, ki jih je mogoče na določen dan dobiti, ter seznam raznih bratovščin in verskih družb. Tako mi je kmalu po njegovi smrti pater Odilo Hajnšek pripovedoval o popolnih odpustkih ali vesoljni odvezi, katerih so se lahko poslužili tretjeredniki sv. Frančiška. Dogajalo se je, da je dr. Ehrlich srečal kakšnega frančiškana in pokleknil predenj s prošnjo za vesoljno odvezo. Tudi glede odpustkov je dr. Ehrlich, ki je bil tako poduhovljena oseba, sodil, da je to zelo globoka stvar. Uporabljal je prav ta izraz.

Finžgar in Šerko o Ehrlichu

Ne sme iti v pozabo sporočilo, da so nekaj tednov po Ehrlichovi smrti odkrili pismo — ne vem, ali je bila to kopija ali kaj drugega —, v katerem mu je pisatelj France Finžgar skorajda očitajoče pisal, da je on pravzaprav židovskega pokoljenja. Da sta z dr. Alfredom Šerkom, ki je bil doma v teh stvareh, ugotovila to po raznih znakih Ehrlichovega značaja. Pismo in Ehrlichov odgovor je nekaj tednov po njegovi smrti prebral na stražarskem sestanku pok. France Cesar. Lambertov odgovor je bil zelo lep. Piše: „Dragi Franc Finžgar! Grozne stvari mi očitáš in podtikaš! Jaz sem ti že vse odpustil, z Bogom pa sam opravi!“

P. Viktor Kopatin SJ o Ehrlichu

Prej smo govorili o Ehrlichovem ciliciju. Nekje sem slišal, da je pater Viktor Kopatin — jezuit — tisti cilicij spravił, da bi ga imel za relikvijo in v spomin na Ehrlichu. Kmalu po Ehrlichovi smrti sem z Viktorjem Kopatinom govoril. To je bil res pravi Izraelec brez zvijače, odkritosrčen značaj in resen in globok redovnik. In ob tisti priložnosti mi je zagotavljal, da je bil Ehrlich sploh največji Slovenec. Tako zelo ga je spoštoval.

Prof. Pavel Verbič o Ehrlichu

Omeniti je tudi tole. Ko sem približno osem mesecév moral vsakih 14 dni imeti duhovno misel na stražarskem sestanku za „bruce“, za akademike prvega in drugega letnika pa menda vsak ponedeljek ali vsak drugi ponedeljek, sem bil priča zlasti na sestankih za vse akademike-Stražarje, da je resni prof. Pavel Verbič (imel sem ga za globoko vernega izobraženca), ki ga je Ehrlichova smrt zelo ganila, stražarske sestanke

zaključeval z molitvijo „v čast mučencu dr. Lambertu Ehrlichu“. Hočem poudariti samo to, da so takrat Ehrlichovi učenci njega imeli za svojega učitelja mučenca. Zaradi tega sem potem Stražarje opozoril, naj nikar tako ne molijo, ker bi pri morebitnem postopku za njegovo beatifikacijo bilo tako češčenje v veliko oviro. Je najstrožje prepovedano, da se komu izkazuje javno češčenje, dokler Cerkev ne izreče zadnje besede. Zanimivo je še to, da je prof. Ernest Tomec umrl točno mesec pred Ehrlichom, ki se je pogreba udeležil s svojimi akademiki in tam v sprevodu molil rožni venec.

Moj nečak Tone, ki je po mojem prepričanju tudi umrl kot mučenec — dr. Marko Kremžar ve za nekaj okoliščin iz njegovega umora —, mi je nekoč pripovedoval, kako je Ehrlich akademike ob neki priliki spodbujal, naj se v vseh zadevah z rožnim vencem obračajo na Marijo po pomoč. In je to povedal v šaljivi obliki: „Urša Gabruč, moja gospodinja naj moli za to, da bi dobila dosti masti, špeha, vi akademiki pa prosite Marijo, da bi rešili slovensko univerzo!“ Rožni venec je Ehrlich molil tudi na pogrebu Rudolfa Dolinarja, ki so ga ubili pod Živkovičevim režimom.

Spor med Mladci in Stražarji

Naj bi morda dodal še tole, kako je Ehrlicha bolel spor med Mladci in Stražarji. Napisal je dolgo razpravo. Mislim, da je obsegala, ne vem, ali 80 strani ali 40 strani, ampak 40 folio listov. Zdaj pa nisem siguren, a se mi zdi, da je bil tisti folio-list popisan na obeh straneh. Torej bi bilo 80 strani tiste razprave, v kateri je skušal v slogu nekakega kronološkega in vsebinskega pregleda opisati vsa sporna vprašanja med Stražo in pa med Mladci. Meni je Ehrlich obljubil, da mi bo dal tisto razpravo v branje, a bilo je že prepozno, ker so ga prej ubili. Po Ehrlichovi smrti sem jo dobil v roke in jo deloma pregledal, deloma pa je ostala neprebrana. Gotovo je to, da mi ne bi mogli težav med Stražarji in Mladci rešiti brez tiste dokumentarne razprave. Tako zelo se mi zdi važna, ker se je Ehrlich do skrajnosti potrudil, da bi ves problem razložil. Med temi rokopisi, temi dokumenti, sem našel celo vrsto škofovih pisem v originalu. Škofu Rožmanu sem po Ehrlichovi smrti to omenil in mi je odgovoril: „Da, sem mu večkrat pisal, včasih zelo ostro.“ V enm, zelo važnem mnenju, se mi zdi, da je bil Ehrlich v zmoti. Trdil je namreč, da ta organizacija, Mladci, niso Katoliška akcija, ampak da je to Tomčeva akcija. Zaradi tega, ker da papež jasno uči, da je duša Katoliške akcije duhovnik. Tukaj je pa Tomec imel glavno besedo in duhovniki niso imeli toliko odgovornosti, kot jo papež pripisuje duhovniku. Res je to, da je Tomec skušal vse imeti v glavnem v svojih rokah in pater Paté Rudolf se je meni ponovno pritoževal, da je pater Jakob Laura, ki je bil vse prej kot naklonjen prof. Tomcu, prihajal v Ljubljano, pa ni našel pravih asistentov KA. Torej na vsak način bi bilo treba poizvedeti, ali se je tisti rokopis ohranil ali ne, zato da bi kdo znal stvarno presoditi, če je bil in v koliko je bil Ehrlich v zmoti glede teh sporov.

Ehrlichov arhiv

Še glede Ehrlichovih dokumentov. V teh dokumentih, doslej zbranih, je na nekaterih krajih omenjeno, da je Ehrlichov arhiv, to se pravi zlasti stražarski arhiv, shranjen oziroma zakopan na treh krajih. A ni natančno omenjen določen kraj, ampak samo, v kateri smeri je tisto skrišališče.

Ehrlichov oltarski postopek

Sedaj bi izrazil samo eno stvar. Jaz imam namen, resen namen, če mi bo Bog vsaj kolikor toliko življenja še dal, napisati vsaj črtice, dokumentarne črtice iz Ehrlichovega življenja. Kolikor sem sam imel priložnosti Ehrlicha spoznavati, se ne bi popolnoma nič čudil, če bi začeli govoriti o uslišanjih na Ehrlichovo priprošnjo in tudi o pravih čudežih. Tudi o tem ne dvomim, da bi bilo mogoče, čeprav morda po globokem študiju, dokazati Ehrlichovo mučeništvo. Na vsak način pa so ta prva uslišanja znamenje, da je Ehrlich bil posebna osebnost in lahko rečemo, svetniška osebnost. Končal bi samo s to mislijo, da sem sam v življenju našel samo nekaj duhovnikov in redovnikov, ki so imeli izreden vpliv na človeka, da so ga znali prepričati o tem, kaj je Bogu všeč in kakšno naj bo naše krščansko življenje. Tak je bil npr. prošt Ignacij Nadrah. Bil je tako živo prepričan v to, kar je sam živel, da je nujno v svojih pridigah in v svojih vzgojnih naukih s tem svojim prepričanjem znal vplivati na drugega. Druga taka oseba je bil pater dr. Hugo Bren, velik baragovec, ki je znal tako vplivati na človeka, da ga je s svojim živim prepričanjem in zavzetostjo znal obrniti na pravo pot. Več oseb to izpričuje. Taka osebnost je bil tudi dr. Lambert Ehrlich. Še se spominjam, da sem ga prvič v življenju videl kot petošolec v Ljudskem domu, ko nam je neko soboto zvečer pri dijaškem Orlu govoril o duhovnem življenju. Da je poleg naravnega življenja še višji ideal duhovnega življenja, nad katerim ima Bog svoje veselje. Govoril je s tako prepričanostjo, da sem se naravnost čudil in sem potem večkrat mislil na to posebnost. Resnično me je prevzel. Podoben vtis je odnesel tudi sedanji mariborski pomožni škof Jože Smej, ki je prišel v Ljubljano študirat medicino, a ga je Ehrlichov zgled tako zagrabil, da je vse skupaj pustil in stopil v semenišče. Eden izmed akademikov mi je rekel: „Jaz nisem bil nikoli v nobeni organizaciji, a ko sem se srečal z dr. Lambertom Ehrlichom, sem od takrat skušal postati stoodstoten prepričan katoličan.“

Torej to so samo nekatere misli iz Ehrlichovega življenja in smrti. Bilo bi pa treba čisto podrobno govoriti o posameznih krepostih. Npr. o njegovi veliki ljubezni do revežev ali pa do akademikov ali pa do duhovnikov. Težko si je predstavljati kakšnega drugega duhovnika, ki bi znal priti drugemu duhovniku tako blizu, kot je znal Ehrlich. On ni delal nobene razlike med več ali manj izobraženim duhovnikom. Vsi so bili njegovi bratje. Menda je pok. dr. Ciril Žebot na več krajih v Neminljivi Sloveniji

(ki mi do tega zapisa še ni prišla v roke) precej stvari napisal tudi o Lambertu Ehrlichu. Naj bi čimprej z združenimi močmi poskrbeli za res kritičen in vsestranski življenjepis o tem gorečem duhovniku in velikem Slovencu.

(Povedal dr. Filip Žakelj, s snemalnika zapisal g. Stane Snoj)

Iz Kochekove „Tovarišije“

27. maja 1942

Proč s pomisleki in pridržki, pripravljen in prepričan stopam v tok dogajanja. Začenjam do kraja odgovorno življenje. Nič nisem, če svojih dejanj ne podpišem s svojo krvjo.

...

Ko smo zvečer legali na pograd, je prišel kurir iz Ljubljane in prinesel vest, da je po sklepu ljubljanskega vodstva (1) padel dr. Ehrlich, organizator stražarstva in pobudnik antipartizanstva. Ta izvršitev sankcij (2) je ob medli petrolejki razgibala našo barako. Začeli so se zanimivi razgovori, med katere je Kidrič vpletel svoje spomine na Ehrlicha. Pripovedoval nam je, kako ga je Ehrlich obiskal v dunajski ječi in mu na zelo spreten način ponudil svojo osebno naklonjenost. (3)

...

Tudi v meni še utripa sled romantične revolucionarnosti, želim jo čimprej oplemenititi z jasnimi in neizprosnimi zakoni revolucionarne stvarnosti.

Pred seboj vidim mrtvega Ehrlicha, ki sem nekoč tudi jaz z njim mnogo govoril. Kljub njegovi vedno hitrejši poti v slovenski fašizem bi zanimivi mož še živel, ko bi nam fašizem ne bil vsilil neizprosne alternative: ali življenje ali smrt.

V dramatičnem položaju med starim in novim redom, ki danes v njem živimo in ki nam nalaga izredne dolžnosti, je posebno jasno spoznati dejstvo, da je usoda posameznika tesno povezana z usodo celote. V tako razgibanem obdobju zgodovine se staliče pravnega pojmovanja popolnoma spremenijo, postane namreč politično. Menja se v tem smislu, da se posameznikova blaginja zelo ostro podredi blaginji človeške skupnosti. Če je v mirnem času kazensko pravo postavlja s sankcije s stališča osebne človekove blaginje, potem je cilj revolucionarne justice javna, kolektivna blaginja. Pozornost politične justice je obrnjena na ogroženost ljudske skupnosti, ne pa na psihologijo obsojenca. To se pravi, da sme določena človeška skupnost s polno pravico seči po revolucionarnih sankcijah, kadar je njen obstoj ogrožen, posebno, kadar bi je boj na življenje in smrt. (4) Kdor je v takem stanju odgovoren za kolektivno usodo, ima pravico, biti neusmiljen, sme vzeti življenje posamezniku in odkloniti ozire na osebne kvalitete in namene.

13. oktober 1942

V prvih nočnih urah je kurir iz Ljubljane prinesel vest, da so naši danes likvidirali Natlačena. Novica nas je iznenadila, priznati moram, da nas je vse prizadela. Mene ni prizadela kot moralna nepravilnost, temveč kot politična nejasnost. Za razvoj v Ljubljani čutim dokajšnjo soodgovornost.

14. oktober 1942

V Natlačenovih likvidacijah doživljam zakonito porajanje novega prava, revolucionarnega prava in občutka za novo pravico, ki se bo razodela v tej zgodovinski dobi. Ta tragična smrt pomeni z drugimi likvidacijami vred zgodovinski prelom. Ta prelom obstoji v tem, da likvidacija pomeni ne le pravično kazen za izdajalsko sodelovanje, temveč pomeni tudi silovito javljanje novega prava in nove pravice.

17. oktobra 1942

Smrt posameznika je usoden dogodek, ki ga nobena misel ne more poenostaviti in izprazniti. Ves čas vojne se borim z vsemi nagoni svoje človečnosti proti temu, da bi mimogrede izgubil spoštovanje do smrti in do mrtvega človeka. Smrt je za človeka eden najpretrseljivejših pojavov usode, nespoštovanje smrti je začetek nihilizma. Vem pa, česar nisem prej nikoli vedel, da je za človeka pošastno zapeljivo ubiti človeka. Ali ni smrt nekje blizu ljubezni? Okrog sebe večkrat izrazito čutim dražee čare te neznane slasti.

ODPRTA VPRAŠANJA, na katera Kocbek v vsej svoji gostobesedni literaturi ni nikdar odgovoril:

- 1) Kdo so sestavljali to ljubljansko vodstvo?
- 2) Sankcije — za katera kazniva dejanja?
- 3) Kaj je dr. Ehrlich Kidriču ponudil, kaj je od Kidriča zahteval (saj — čemu naj bi se mu „spretno približal“) in kaj mu je Kidrič obljubil? Kot vemo, ga je dr. Ehrlich spravil iz zapora, zato bi bilo dobro vedeti, kako mu je Kidrič poplačal?
- 4) Ali sme v podobnih razmerah določena človeška skupnost (recimo, da ogrožena po partijski mafiji) seči po protirevolucionarnih sankcijah in biti neusmiljena?

Kocbeka, žal, ni več, da bi se ob teh vprašanjih zamislil, kdo od njegovih občudovalcev pa bi morda lahko odgovoril vsaj na četrto vprašanje.

S K L E P

Dr. EHRLICH in prof. KOCBEK: dva primera zavezanosti slovenskega kristjana v tistem času. Sicer je res, zgodovina bo izrekla svojo sodbo, vendar — ali more biti za današnje kristjane še težka izbira?

Škrbčevo pojasnilo k tečaju KA v Kranju l. 1940

Zelo verjetno bo dr. Žebotova knjiga „Neminljiva Slovenija“ daljšo dobo ohranila svojo informativnost in zanimivost. (Podobno zanimanje bo ohranila tudi knjiga Jožka Pirca „Aleš Ušeničnik in znamenja časov“. V to vrsto knjig bi smel šteti tudi Cerarjevo „Partizan nekoliko drugače“.)

Žebotova knjiga ni pisana zgodovinsko, ampak kot Žebot sam pravi v podnaslovu, so to „spomini in spoznanja“. Avtor torej ni šel za tem, da bi podal popoln pregled dogodkov. To je naloga zgodovinarja. Vsaki spomini so do večje ali manjše mere pisani „pro domo sua“ (naslov Ciceronovega spisa in znamenitega traktata kardinala Newmana), zato so nekateri dogodki v knjigi opisani tako, kot jih je Žebot videval in občutil. Njegovi sovrstniki pa so jih drugače ocenjevali in občutili. In nekatere dogodke, pri katerih je bil Žebot udeležen, v knjigi pogrešamo. Avtor ima vso pravico kakega dogodka ne omeniti.

Dogodek, h kateremu je treba nuditi bralcem drugo plat, je zame na str. 91 Žebotove knjige, na koncu 1. odstavka. Žebot tam pravi: „Sam sem bil priča, kako je zaradi tega (da je bil Narodni odbor KA po mnenju Ljubljane v Mariboru premalo upoštevan) na tečaju KA v Kranju avgusta 1940 eden vidnejših glasnikov ljubljanske KA mariborskega škofa v njegovi odsotnosti na kratko odpravil kot (nemercadajnega) (Žebotov oklepaj!) 'provincialnega hierarha'“. Ker sem bil takrat v Kranju navzoč, sem upravičen reči, da je v mojem spominu slika tega dogodka precej drugačna. V glavnem se strinjam s tem, kar je dekan Škrbec zapisal o tem dogodku v svojih „SPOMINIH in REMINISCENCAH na katoliško gibanje med Slovenci zadnjih 35 let“. (Na svojem izvodu je Škrbec prečrtal „REMINISCENCE“ in zapisal „Refleksi“, s čimer je točneje označil vsebino spisa. Kraj in letnica nista navedena. Nekdanjim spittalskim taboriščnikom je znano, da so ti Spomini izšli kot razmnoženina v taborišču v Spittalu l. 1948, morda že konec l. 1947. Škrbčev spis je danes že redkost. (j. g.)

Potem ko v zaglavju „Sicut erat in principio“ prikaže pogubne posledice mladinskega gibanja križarjev in vdora marksistične ideologije v krščanski delavski sindikat Jugoslovanska strokovna zveza ter po omembi svojega članka „Enoumne smernice“ v tedniku Gorenjec kot odgovor prof. dr. Fabjanu (ta je v reviji „Čas“ zapisal, da ne more „podajati enoumnih smernic dijaški mladini“) (str. 48), pravi Škrbec: „Toda kelih zmešnjav še ni bil poln! Naš slovenski izvirni greh je rodil še nove posledice — razdor med antikomunistično mladino...“

Dr. Ehrlich je ustanovil in vodil akademsko društvo „Straža“. Zbral je okrog sebe res odlične katoliške akademike in je v začetku svoje dobe bila „Straža“ res avantgarda protikomunističnega gibanja med akademsko mladino. Zasluga te organizacije je, da je pričela sistematično borbo proti komunizmu na univerzi, kar je rešilo mnogo katoliških akademikov pred komunistično poplavo.

Med tem časom pa je med katoliškimi krogi prodrlo pravo pojmovanje o Katoliški akciji, kakor jo je zahteval papež Pij XI. Pokazalo se je jasno, da stari način katoliškega udejstvovanja potom društev ne odgovarja več novim potrebam, da posebno ni sposoben zadržati navala komunizma, ki se je posluževal svojih posebnih metod! Tako se je pričela med Slovenci, posebno v ljubljanski škofiji organizirati KA. Med vsemi stanovi. KA naj bi bila organizacija katoliškega laiškega apostolata na strogo versko cerkveni podlagi, brez vsake primesi strankarske politike! Pričela je posebno med srednješolskim dijaštvom žeti krasne uspehe!

Jasno je, da je komunizem in krščanski socializem in kulturni boljševizem pod krinko katoliško „naprednih“ nastopil z vso silo proti KA! Komunizem je dobro vedel, da mu je ta KA najbolj nevaren nasprotnik!

Nad vse žalostno poglavje zgodovine katoliškega gibanja med Slovenci pa je, da se je sedaj pričel razpor med zavedno katoliškimi antikomunističnimi krogi samimi!

Ljubljanski škof in ljubljanska škofijska sinoda je izdal nekaj celoten koncept vsega katoliškega udejstvovanja in posebno katoliškega apostolata. Po tem konceptu bi bila vsa katoliška dejavnost enotno in smotrno urejena. KA naj bi bila res le organizacija katoliškega laičnega apostolata izven vsake strankarsko političnega obeležja in nekako jedro vseh katoliških organizacij.

Namesto da bi vsaj sedaj ob enajsti uri te borbe proti komunizmu sprejeli vsi zavedni katoliški krogi ta enotni — od papeža in škofa uzakonjeni načrt, se je pričela pa borba proti KA od katoliške strani same. Tako smo se izčrpavali v tej neplodni borbi med seboj! (Izraz „borba“ je vsekakor prehud. j. g.)

Priznati moramo, da je bila med takozvano „Stražo“ ogromna večina idealno in katoliško mislečih akademikov in mladih intelektualcev. — Toda naš izvirni greh je povzročil, da niso hoteli sprejeti enotnega koncepta katoliške dejavnosti! Hoteli so ostati nekako posebno gibanje, posebna politična skupina, ki si je nadela sama naslov „vodilna plast slovenskega naroda“, hoteli so biti akademska Marijina družba in Katoliška akcija in politična skupina obenem! Zdi se, da je prevelika politična ambicioznost in nepoznanje bistva KA nekaterih vodilnih Stražarjev povzročilo ta novi razdor, ki je ohromel vso katoliško dejavnost v najhujši dobi slovenske zgodovine.

Kot značilnost te borbe naj navedem le en zgled!

Leta 1940 je Katoliška akcija priredila v Kranju katoliški kulturni teden, kamor so bili povabljeni tudi „Stražarji“. Namen tega tedna je bil ustvariti posebno med katoliškim dijaštvom enotnost pogledov in taktike. Poseben namen je bil ustvariti si jasnost glede kulturnega boljševizma in

Samo takrat se bojimo, kadar nismo zadovoljni s samim seboj!

Herman Hesse, nemški pisatelj

krščanskega socialističnega gibanja. Na zborovanju so govorili tudi ljubljanski škof dr. G. Rožman, mariborski škof dr. Tomažič in belgrajski nadškof dr. Jožef Ujčič. Mariborski škof dr. Tomažič je med drugim govoril, kako naj bi pridobili komuniste predvsem z ljubeznijo. Po govoru mariborskega škofa sem se oglasil pri debati in skušal z ozirom na predmet „krščanske ljubezni“ nastopiti proti krščansko-socialističnim frazam o krščanski ljubezni. Krščanski socialisti in seveda tudi komunisti so kaj radi takrat izrabljali krščansko ljubezen kot krinko za svojo propagando. Trdili so, da grešimo proti krščanskim ljubezni, ko se borimo proti komunizmu! „Kje je krščanska ljubezen“ so nam kaj radi klicali, kadar smo razkrinkavali komunistično in krščansko socialistično zastupljanje slovenske javnosti! Govoril sem, da ne sme biti krščanska ljubezen kulisa, za katero bi se skrivala komunistična propaganda! Krščanska ljubezen nam narekuje, da se borimo proti komunističnemu udoru med katoliške vrste. — Tedaj so se krščanski socialisti kaj radi sklicevali na pariškega nadškofa in kardinala Verdiera, ki je nekoč v šali rekel, da je rdeči škof — kot kardinal, ki je rdeče oblečen! Proti temu je na zborovanju nastopil stolni kanonik dr. Zupan, češ, da za nas ni merodajen tuj hierarh, marveč domači — škof!

Kmalu na to pa pride na zborovanju k meni ves potrpt prof. Tomec in mi pravi: „Kaj sta pa govorila s kanonikom Zupanom! Nisem bil navzoč pri vajinih govorih, toda ravnokar sem slišal, da se „Stražarji“ razburjajo nad vajinima govoroma, da ste vi smešili mariborskega škofa in da ga je napadel dr. Zupan s tujim hierarhom!“ Bil sem presenečen! Profesor Tomec mi reče še: „Zdaj bodo pa govorili, da sem vaju jaz k temu naujskal in bo zopet to kost, ki jo bodo glodali.“ Profesorju Tomcu razložim, kaj sva govorila z dr. Zupanom, da ni govora o kakem smešenju ali napadanju mariborskega škofa, da je dr. Zupan izrecno poudarjal v svojem govoru, da misli na pariškega nadškofa kot onega tujega hierarha, na katerega se krščanski socialisti sklicujejo... Na to pravim profesorju Tomcu: „Pojdite takoj k „Stražarjem“ in jim to pojasnite. Če so smatrali moja izvajanja kot smešenje mariborskega škofa, potem sem jaz dolžan takoj tu na mestu tak eventualni vtis popraviti, ker je to moja dolžnost.“ (Kot kaže, med govorom dekana Škrbca in dr. Zupana Alojzija škof Tomažič ni bil več navzoč. j. g.) Profesor Tomec je šel h krogu Stražarjev, kjer so se dolgo nekaj razgovarjali. Ker ga ni bilo nazaj, sem šel sam v tisti krog in sam poudarjal, da je dr. Zupan jasno povedal, da misli z besedo tuji hierarh pariškega nadškofa, na katerega se sklicujejo krščanski socialisti, da jaz niti najmanj nisem mislil smešiti mariborskega škofa, da sem hotel le pojasniti, da ne sme biti krščanska ljubezen kulisa, pod katero bi se nemoteno vrival komunizem v katoliške vrste. — Vse je bilo tiho, nihče ni vztrajal na tem, da so naju tako razumeli. Poudarjal sem ponovno: „Če bi se bila moja izvajanja mogla tako razumeti kot nekaka kritika ali smešenje govora mariborskega škofa, sem jaz v vesti dolžan popraviti tak

vtis.“ Vsi so molčali in mislil sem, da je zadeva pojasnjena in urejena...

Kako sem se začudil, ko sem dobil tri dni nato od Prezvzišenega iz Ljubljane v izjavo (najbrž je hotel reči, da se izjavim, j. g.) dolg dopis stražarskega inteligenta dr. Cirila Žebota, kjer je dotični gospod tako nekako pisal škofu: „Jaz kot zvest sin katoliške cerkve smatram to kot svojo vestno dolžnost, da Vaši Prezvzišenosti sporočam, kako sta na zborovanju v Kranju napadala mariborskega škofa stolni kanonik dr. Zupan in dekan Škrbec. Prvi ga je imenoval tujega hierarha, drugi pa je smejal njegov govor o krščanski ljubezni...“

Bil sem konsterniran ob pojavu take neiskrenosti...

Ubogi profesor Tomec! Mož poln krščanskega idealizma, pravi svetniški tip, ki je žrtvoval vse svoje življenjske sile in — lahko rečemo svoje življenje za katoliško stvar, pa je moral v vsem svojem delu boriti se v lastnih katoliških vrstah proti takim pojavom! Saj je šla borba proti KA in prof. Tomcu celo tako daleč, da so ga proglašali za homoseksualca...

Zopet isti pojavi kot ob prvem razdoru, da so se tudi v katoliških vrstah rabila nemoralna sredstva — ubijanje osebnega dobrega imena onega, ki se jim je zdel na poti proti njih ambicioznosti...

Katoliška akcija se radi takih sporov v katoliških vrstah ni mogla razviti, kakor je bilo nujno potrebno napram prodirajočemu kulturnemu boljševizmu in komunizmu sploh. Mnogo odličnih katoliških inteligentov in celo duhovnikov je naravnost oviralo nje razvoj in njeno delo sploh. Mesto, da bi enotno šli vsi na delo po cerkveno določenem konceptu katoliškega udejstvovanja, pa smo se izčrpavali v sporih in neplodnih debatah.

Vzgoja naše mladine je bila v tem oziru gotovo pogrešena...

Podobno kot glede katoliške dejavnosti, se je pričelo tudi glede našega političnega življenja! Pri Slovenskem domu se je pojavilo med okupacijo napadanje na dosedanje politiko in na razne vodilne politike SLS, ki so jih slikali kot popolnoma nesposobne...

In „vodilna plast slovenskega naroda“ je izdala letak — ali spomenico —, ne vem, kako bi to imenovali, kjer se je kazalo, kakor da so šele sedaj ti mladi ljudje našli čist slovenski program, zahtevali Veliko Slovenijo od Jadrana do Visokih Tur, koridor do Češkoslovaške itd. Saj tega mladim ljudem nihče ne bi zameril! Mlad človek je pač rad fantast! Toda kazati pred narodom: „Glejte, to smo šele mi znašli, vse drugo je zanič, nesposobno...“ Ta ton mladih in v teh najtežjih časih svetovne zgodovine, to je ono, kar mora vsakega resnega človeka boleti! Nekoč sem pred nekom skušal izraziti svoj dvom, da bi dobili Slovenci po tej vojni vso Koroško do Velikih Tur, pa sem naletel takó, da sem radi ljubega miru ohmolknil...

Vsi ti in še polno raznih drugih pojavov so razkrajali katoliške in narodne vrste takrat, ko je bila najbolj potrebna popolna edinstvo —, edinstvo ne samo v načelih, marveč tudi glede taktike.

Janez Grum

Tisoč let krščanske zgodovine

Prof. dr. Andrej Capuder, ki je nedavno obiskal tudi Slovence v Argentini, je dne 28. januarja t. l., pred praznikom sv. Frančiška Saleškega, zavetnika katoliških časnika, imel na povabilo ljubljanskega nadškofa v dvorani nadškofijskega dvorca izredno pomemben govor katoliškim časnikarjem, ki je vzbudil veliko pozornost v vsej slovenski domači in zdovski javnosti. Govoru je prof. dr. Capuder dal naslov „Naš trenutek '89“. Naj ponovimo bistvene misli iz tega govora, v katerem je bil po dolgem času javno poudarjen izreden pomen tisoč let krščanske zgodovine na Slovenskem.

Dr. Capuder pravi, da je v zadnjih mesecih veliko razpravljanja in pisanja o ustanovitvi novih političnih strank, s katerimi naj bi se v doslejšnjem totalitarnem sistemu uresničilo načelo političnega pluralizma in bi se zagotovil prehod v parlamentarno demokracijo kot jo premore večina demokratičnih evropskih držav. Trezni ljudje se od vseh teh razpravljanj in ustanavljanj novih strank ne bodo dali zbegati in se bodo vprašali, kaj hočemo s stranko, ki nima nobene moči v sistemu, kjer vlada kolektivistična ideja. V čem je v resnici moč? To so banke, obdelana zemlja, zdravo podjetništvo, promet in trgovina. V tem je skrivnost uspeha Evrope, ker je vse to zasnovano na svobodi. Te svobode pa tukaj ni in mi smo takorekoč be-
rači. Na najboljšem je še Kmečka zveza. Kmet še vedno premore svoj košček slovenske zemlje.

Kaj pa pravijo k temu optimisti? Nekateri že po službeni dolžnosti zagovarjajo sodelovanje opozicije z vladajočim sistemom. Je pa na isti klopi najti tudi mnogo ljudi krščanskega nazora, ki se čutijo poklicane stopiti pod široko razprti dežnik Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL) v obliki neke krščanske stranke, ki naj prispeva svoj delež v uradno začrtani liberalizaciji dežele. Še dalje gredo tisti, ki naravnost pozivajo k ustanovitvi samostojne krščanske stranke, proč od uradnega varuštva, kot neke vrste nadaljevanja predvojne Slovenske ljudske stranke (SLS).

Ta optimizem zasluži naš globlji premislek.

Najprej bi bilo treba poudariti, da prihod ali odhod katerega od režimov vzhodne Evrope verjetno ni preprosta stvar. Res je, da se kažejo razpoke v vzhodnem bloku, toda to ne pomeni, da je polom že blizu. Ta kelih bomo izpili do dna in to vsi, kristjani in ateisti. Zato naj krščanska stranka, organizirana ali ne, ne sili na ladjo, kjer bi lahko samo bila plat zvona k bližajoči se nevihti, ki je pa kapitan, nesposoben ali pijan, ne zna ali pa noče opaziti.

Drugi premislek je še bolj konkreten. Kakšna je dejanska moč tistih, ki se danes povzdigujejo v stranke? Slovenska ljudska stranka je bila

„V Gospodovo molitev Očenaš bi morali vnesti še eno prošnjo, po tisti „Daj nam danes naš vsakdanji kruh“: „Daj nam tudi trdno hrbtnico.“ (Vladimir Kes)

stvarna sila v zgodovini slovenskega naroda. Slovence je vodila v usodnih in prelomnih časih v času gospodarske krize v začetkih stoletja, prehod iz stare Avstrije v Jugoslavijo, v obdobju med obema vojnama in v nesrečnih letih državljanske vojne 1941-45. Verjetno najmočnejša politična sila v zgodovini slovenskega naroda.

Imela je dr. J. Kreka in njegov socialni program, ki je reševal kmeta, ne da bi ga kolektiviziral; imela je dr. A. Korošca in njegovo državniško pamet. Imela je v svojih vrstah množico mislecev, kmetov in delavcev, svoje časopise in šole, prvo slovensko gimnazijo v št. Vidu, itd. Ostanek te nekdanje slave, ki jo plaho pričenjajo odkopavati politični arheologi, je danes moč videti onstran oceana — v Argentini.

Važna se nam zdi tudi ta Capudrova ugotovitev, da se bodo prihodnji zgodovinarji, ki bodo tehtali obe polovici našega stoletja, ko sta Slovencem krojila usodo SLS in Komunistična partija, morali zamisliti. A primerjava za slovenske katoličane ne bo nečastna.

Ponovna oživetev take stranke kot je bila SLS, je danes čista iluzija. Slovenska krščanska skupnost je po vojni prehodila trnovo pot. To je bilo pravih 40 let puščave. Mnogi so odpadli, se izselili, se zatajili v sebi in v otrokih. In vendar — trdi dr. Capuder — je ta krščanska skupnost, naj ji rečemo Cerkev ali božje ljudstvo, izšla iz teh preizkušenj poživljena in z novo vero, ki privlači danes mnoge, ki so se ji še včeraj posmehovali, ali jo celo preganjali.

In če je slovenski prostor tako enoglasno zavalil k širšemu in svobodnejšemu pojmovanju človeka, ali ni to v veliki meri zasluga Cerkve, ki je 40 let držala notranjo fronto proti nasilju totalitarne miselnosti.

Če gledamo tako, potem organiziranje slovenskih kristjanov v novi politični stranki ni prvenstvena politična nuja. Nasprotno, krščanska skupnost na Slovenskem se ne more boriti za oblast, dokler je ta v rokah vsemogočne partije in odvisna od drobtinic, ki padajo z njene mize, prav tako ugotavlja dr. Capuder in to utemeljuje s pogledom na prihodnost.

Jasno ugotavlja, da je najvažnejše vzgojiti mlade rodove v ponosu na tisoč let krščanske zgodovine, ki nas je že zdavnaj naredila za del Evrope in naprednega krščanstva. Tako vzgojeni mladi rodovi bodo začeli pisati novo zgodovino in bodo popravili krivice, ki so se zgodile. Toda ta rod bo treba šele vzgojiti. In ko bo ta rod vzgojen, bo šele nastopil čas za ustanovitev prave krščanske ljudske stranke.

Sm R

P O P R A V E K

V članku „Kam je zaneslo padalce iz Afrike“? je v št. 4/88, na str. 237, omenjeno ime Januš Golec. Pravilno bi se moralo glasiti JOJO GOLEC.

ŽRTVE NACISTIČNIH TIRANOV (3)

(Nadaljevanje iz št. 3/88)

Živi rožni venec

33. O nezaslišani surovosti SS-ovcev pri mučenju duhovnikov v prvih letih Dachaua piše Puncer: Star taboriščnik mi je pravil, kako je v letu, ko so Dachau še gradili, SS-ar pobesnel in ponovil žalostni del rožnega venca nad avstrijskim duhovnikom. Kar naprej mu je bil za petami, ko je v poletni vročini razgaljen moral v težki samokolnici v teku voziti beton. Gredoč ga je brenil, spodnašal in kamenjal. Kri in pot sta tekla iz telesa, prežganega od sonca. Z najstrahotnejšimi kletvicami in gromkim smehom ga je podivjani birič zasmehoval. Vzel je bodečo žico, tolkel po njem in kričal: Kaj so storili Judje z vašim Kristusom? Bičali so ga in s trnjem kronali. No, kaplan, zdaj zgledaš, kakor vaš Kristus, napravi si trnovo krono. Moral je upogniti zarjavelo bodečo žico v krog in si jo deti na glavo. Tudi težki križ je nesel vaš Kristus. Onemogli duhovnik je moral vzdigniti težko bruno in ga nesti po taboriščni cesti, navzoči jetniki pa so morali vanj pljuvati. SS-ar mu je ponudil vode v skledi. Ko pa je nastavil žejna usta, jo je s satanskim smehom izlil na peščena tla. ((SS-arjem smo rekli Satan Söhne — Satanovi sinovi). Križanja si ta nadčloveški nečlovek vendarle ni drznil izvesti. Sicer pa je bilo mesece in leta bivanja v taboriščih križev pot in križanje (STP 87, 84).

Podobno piše Lenz, da si je moral kaplan Rieser splesti trnovo krono iz bodeče žice. SS-ovec mu jo je pritisnil na glavo. Kri se je ulila, a rane se niso ognjile! (DL 100).

34. škof Kozal je druga duhovniška žrtev iz Dachaua, ki je dosegla čast oltarja in mučeništva. Pri tem je primerno vedeti tole: Sveti Maksimilijan Kolbe je 14. 8. 1941 umrl od lakote v taborišču Oswiezcimu (Auschwitz). Pavel VI. ga je 11. 10. 1971 razglasil za blaženega spoznavalca. 10. 10. 1982 ga je Janez Pavel II. razglasil za svetnika-mučenca. Zgodilo se je prvič, da je blaženi spoznavalec prešel kot svetnik v kategorijo mučencev. Pred beatifikacijo mu teologi niso priznali mučeništva, češ da v njegovi obsodbi na smrt ni bilo sovraštva do vere (odium fidei), ki se zahteva za priznanje mučeništva. Kolbe se je prostovoljno ponudil v smrt za drugega jetnika in ga niso zasliševali zaradi vere. Janez Pavel II. pa ga je kanoniziral kot mučenca za vero (martyr fidei). Za papeža je jetnik totalitarnega sistema v istem položaju, kakor je bil v prvih stoletjih kristjan, ki se je branil moliti božanstva. Torej je sovraštvo do vere vključeno v „sistem“, ki je obsodil Kolbeja (30 giorni 1987, maj, 49 port. izd.).

Gre za silno važen precedent, ki bo odločal pri beatifikacijskih postopkih žrtev vseh totalitarnih sistemov. Kakor Kolbe, je umrlo od lakote, iz-

črpnosti in surovega ravnanja veliko naših ljudi, vključno duhovnikov, v raznih taboriščih in ječah med vojsko in po njej. Lahko gojimo utemeljeno upanje, da bomo tudi Slovenci dobili svetega mučenca iz sredine tega stoletja, kakor so jih že dobili Nemci, Poljaki in drugi narodi.

Ledinek in Vekijet

35. Ledinek Maksimilijan je že bil na seznamu Kulturbunda v Ljutomeru, kjer je bil kaplan. Ker je bil l. 1940 prestavljen v šentvid ob koroški meji, so zgubili sled za njim. Tako je ostal na župniji do 17. 1. 1943, ko so ga Nemci po maši aretirali in peljali v Slovenj Gradec in v Maribor v zapore. Tam je dobil Franca Puncarja, ki je šel čez 14 dni v Dachau. Čez čas je prišel v celico Izidor Zavrnšek, zaprt od decembra 1942. Desetega marca so Izidorja z nekim partizanom odvedli na streljanje. Ledineka sta prosila za odvezo. Čez dve uri so ju na dvorišču ustrelili. Ko je šel Ledinek z drugimi na sprehod, so na dvorišču videli krvave sledove in delce možgan na steni. Naprej nam sam pripoveduje: Še nekaj časa so nas imeli kot talce. K sreči v tistem času ni bilo posebnih akcij, da bi nas kot talce streljali. V aprilu so nas odvedli v Dachau. Prišel sem v duhovniški blok številka 26. To je bil blok za zahodno Evropo. Nekateri so bili tu že od leta 1933. Poljaki so imeli dva duhovniška bloka, 28 in 30. Njih je bilo dvakrat več ko nas vseh. Mi smo imeli nekaj več pravic kot oni. Od leta 1942 so del barake 26 spremenili v kapelo in so lahko maševali. Mi ne, ki smo komaj prišli, samo obhajali smo se (OGD 8). Na duhovniških shodih je večkrat do solz ginjen in hkrati nasmejan pripovedoval, kaj sta jim pomenila duhovništvo in maša. Da so skrivaj maševali, je bilo zanj edino upanje. Maša mu je pomenila vse: moč in veselje, zmago in svobodo, prihodnost in vrnitev, postala je del njegove velike daritve. Čeprav je bilo spovedovanje prepovedano, je celo pravoslavnega duhovnika spovedal.

Grozote taborišča so premagovali s pesmijo in molitvijo. Tudi Slovenci so imeli svoj zbor. Bili so vedno dobre volje, čeprav od nikoder niso imeli pomoči. Oklepali so se Slomškovega gesla: „Nočemo umreti.“ Umrl je na Zrečah 23. 12. 1983, star 80 let (DR 79, 29. 4. in 83, 3, 4).

36. Vekijet Miroslav, rojen v Škednju 9. 11. 1902, je bil v hrvaškem delu Istre v Boljuncu od leta 1933 upravitelj in župnik. Nemci so ga oktobra 1943 pripeljali v Trst. V Dachauu je trpel natančno štiri mesece (20. 10. 43 - 20. 2. 44) in je tam umrl star nekaj več ko 41 let kot šesti in zadnji slovenski duhovnik.

Leto 1944

37. Leta 1944 so prihajali duhovniki z vseh strani. Prvi je prišel 19. 1. starokatoliški duhovnik Rado Jerin iz Ljubljane. S Primorske so prišli škerl 12. 2., Piščanec 7. 3., Premrl 14. 9. in šorli 18. 11. S Koroške so bili Nadrag, Zeichen in Petrič. Z Dolenjske šeškar 14. 9., iz Skopja Bele 10. 11., s Poljske Kuhar 2. 12., z Gorenjske Rovtar in iz Ljubljane šolar, oba 20. 11. O koroških duhovnikih je že bil govor, nekateri bodo navedeni v

splošnem seznamu, sestavljenem v Dachauu, drugi so tu še posebej navedeni.

Piščanec in Premrl

38. Piščanec Anton je bil rojen v Rihembergu 12. 1. 1900. Na tirolski fronti je prišel v italijansko ujetništvo, kjer je ostal do pomladi 1919. V začetku leta 1938 je postal župnik na Katinari. Nemci so ga 1. 2. 1944 aretirali in poslali v Dachau, kjer je bil od 9. 3. 1944 do 16. 6. 1945. Poprej je bil silno krepak mož. Taborišče ga je strlo. Na Katinaro se je vrnil kot 30% invalid. Pri 60 letih je s težavo hodil in dihal. Vedno in povsod je bil in nastopal kot zaveden in odločen Slovenec. Bil je prosvetni predavatelj in organizator. Umrl je 28. 9. 1961 (OU 1960, 2, 63 in 1962, 5, 173; GSDD 82, 2, 58 PSBL, 1986, 13).

39. Premrl dr. Rafael, r. v Vipavi 29. 12. 1906, je maturiral v št. Vidu nad Ljubljano 1. 1925. študiral je v Gorici, Innsbrucku, Dunaju in Gorici. Kot župnik v Žabnicah od 1932 do 1940 je leta 1936 prevzel še župnijo Ukve. Ko so se v začetku druge svetovne vojske razmere v Kanalski dolini zaostrele, je ljudi svaril pred optiranjem za Nemčijo ali Italijo. Tudi dr. Lambert Ehrlich je tedaj tožil na teološki fakulteti v Ljubljani zaradi izsejavanja njegovih ožjih rojakov. Premrl jih je rotill: „Za božjo voljo, ne zapuščajte svoje domovine, cele generacije so bivale tukaj. Tukaj imate pokopane sorodnike, starše, brate, sestre. V tej cerkvi ste bili krščeni. Ostanite doma. Časi se bodo spremenili.“ Zaradi tega so ga izgnali, ker „politično vznemirja ljudstvo“. Postal je župnik v Poljanah pri Opatiji. Septembra 1943 je bil interniran blizu Ravenne za malo časa. Decembra so ga zaprli na Reki za nekaj mesecev, nato je bil zaprt v Trstu. Aprila 1944 bi bil obešen kot talec, če ne bi bil po naključju ušel smrti. Bil je ovaden od lastnih faranov (ni jasno, katere župnije) in poslan v Dachau, kjer so mu vcepili tropsko bolezen, ki ga je pozneje še dolgo mučila. Po vojski je v Trstu doktoriral in bil profesor na slovenskih srednjih šolah. Zadnjih 11 let je bil tudi župnik v Št mavru. Umrl je 7. 1. 1983 star 76 let (GSDD 83, 1; KG 87, 30, 1 in PSBL 1986, 86). Pred njim je z nemštvo zaslepljene Žabničane opominjal že frančiškan p. Pij Žankar (1918-23), ki jim je govoril: „Slovenci ste, pa nočete biti, radi bi bili Nemci, pa ne smete, nečete biti Italijani, pa morate biti.“ Plačilo je prejel isto kot pozneje Premrl: Iti je moral iz fare, obdolžen, da „dela politiko“ (KG 87, 30, 1).

40. Tu naj bo omenjen tudi nemški duhovnik, ki je bil po izgonu koroških slovenskih duhovnikov poslan na slovensko župnijo med Beljakom in Vrbskim jezerom. Ker se je učil slovenščine zaradi spovedovaja, je moral iti v taborišče. Tišlerja je pozdravil v Dachauu po slovensko (ZSS 69, 119) Verjetno je mogoče ugotoviti njegovo ime.

Domobranski kurat Franc Šeškar

41. Šeškar Frac, rojen 16. 7. 1910 v Tomišlju, je edini domobranski kurat, ki je bil v Dachauu. Verjetno mu je to rešilo življenje. Aretiran je

bil na dan sv. Rešnjega telesa 8. 6. 1940 (sic! — verjetno 1944) po procesiji v Kočevju. Tam je bil zaprt dva dni, potlej en teden na ljubljanskem gradu, nato v sodnih zaporih do konca julija. Zatem je bil zaprt v Celovcu do 6. septembra, nato pa spet v Ljubljani. V Dachau so ga odpeljali 12. 9. Tja je prišel 14. 9. zjutraj. Bil je z večino Slovencev v 26. bloku s 14 drugimi narodnostmi, večinoma duhovniki, največ Čehi, Poljaki, Francozi, Nemci in Italijani. Proti koncu je bil 14 dni na 28. bloku, kjer so bile različne narodnosti, potem na 8. bloku skupaj s slovenskimi komunisti.

V spomin na edini božič, ki ga je doživel v taborišču, je napisal: Zima je bila huda, dvakrat huda za nas, ki smo bili v koncentracijskem taborišču Dachau. Kako živo s spominjam tega božiča! Snežilo je, in zanimivo, da je v taborišču vladal na božični večer izreden mir, brez vpitja. Prav vsakdo se je najbrž v mislih spominjal svojih domačih, ki so po vsej Evropi praznovali ta najlepši krščanski praznik.

Tudi sam sem šel po skromni večerji na sprehod po taborišču, da sem bil v mislih pri svoji zlati mami, za katero sem vedel, da sedaj gotovo moli za svojega sina. Tudi jaz sem molil in molil. In tako mi je po tej molitvi odleglo, da še danes ne morem pozabiti njenega blagodejnega učinka. Zares, v trenutku sem pozabil vse gorje, ki sem ga moral prenašati kot taboriščnik.

Od tedaj naprej mi je molitev v neskončno uteho in samo temu nena-domestljivemu zdravilu se imam zahvaliti, da sem preživel. Sprehajal sem se v mraku ob barakah, imenovanih bloki in sicer ob tisti strani, ki so mejile na ograjo, saj se je večina sprehajala po t. i. Lagerstrasse, ki je bila razsvetljena. Bil sem nastanjen v bloku št. 20/2. Zvečer so v ta blok pre-tihotapili češki delavci smrečico in pisane papirčke, da so z njimi okrasili božično drevesce in izrezali celo jaslice. Zanimivo, da so taboriščne oblasti vse to tolerirale, saj ni bilo mogoče, da za to ne bi vedele.

Zvečer, ko smo morali oditi v barake, se je spet vse taborišče pogre-znilo v božični molk, saj je prav vsakdo bil v mislih pri svojih domačih. Molitev nas je krepila in še danes iskreno molim v zahvalo, da sem pre-živel vse te gorje. Res je, da je bilo taborišče Dachau t. i. Musterlager (Vzorno taborišče) in se ne da primerjati z uničevalnimi taborišči — kot so bila Auschwitz, Treblinka, Mathausen in druga, vendar je bilo hudo tu-di tu.

Ne vem, kako bi dopovedal današnjemu svetu, da je neprecenljivo zdravilo za vse ljudi molitev ter vera v Boga. Jaz se z njim vsakodnevno pogovarjam v molitvi. (KG 88, 1, 2).

V marcu in aprilu 1945 je oral kot vprežna živina. Plug so vlekli trije pari. V prvem sta bila vprežena šeškar in kaplan Anton Orosel. Drugi par sta bila dva belgijska bogoslovca in dva Rusa kot tretji par. Plug, ki so ga vlekli, je vodil kmet Šoba iz Artič pri Brežicah, da so sadili krompir. Tako so nacistične beštije poniževale ljudi na stopnjo živali. (DL 320). Po pri-hodu Amerikancev so si jugoslovanski komunisti nadeli čepice z rdečo zvezdo in 30. 4. aretirali 25-30 vidnejših sojetnikov in ideoloških nasprot-

nikov, med njimi tudi kurata šuškarja, ko se je pripravljaj, da bi prvič po enem letu spet maševal. Zanj se je potegnil edino starokatoliški duhovnik Rado Jerin. Roke so morali držati kvišku. Ugrabitelji so časnikarjem, ki so spreved fotografirali, pojasnili, da so to esesovci, preoblečeni v jetnike. Vse to se je dogajalo pod ameriškimi rešitelji, ki so ob prihodu postrelili vse esesovce. Peljali so jih v celice zadaj za kuhinjo, ki so jih izpraznili častni gostje. O tem je veliko napisal domobranski oficir Žekar (ZSS 1962). Šuškarja je zasliševal predsednik Narodnega odbora inž. Diehl, ki je pozneje v Ljubljani dobil in zgubil vidno mesto. Šuškar pa je natančno ob obletnici aretacije v Kočevju, 8. 6. 1945, pobegnil iz varstva komunistov in se naselil v Nemčiji.

Pater Robert Anton Kuhar

42. Kuhar Anton, duhovnik mariborske škofije, rojen 12. 5. 1885 v Ptuj, je že kot kaplan v šmartnem ob Paki l. 1918 poslal v stiški samostan 11-letnega Orešnika. Leta 1923 je tudi sam vstopil v Stični v noviciat in pri preobleki 7. 12. 1923 dobil redovno ime Robert. Obljube je naredil 8. 12. 1924. Spominjam se ga kot novinca in kateheta, ki me je leta 1925 pripravil na prvo obhajilo in nam izpred obhajilne mize govori o malem Zahaju. Tedaj je Rim iskal cistercijance, ki bi obnovili mogilski samostan na Poljskem, kjer je bilo le še nekaj starih patrov. Nemci niso prišli v poštev, Francozi niso imeli osebja in tako je opat Avguštin sprejel lepo nalogo, čeprav je imel zelo malo patrov. P. Robert je 16. 12. 1925 na čelu dveh patrov, treh klerikov, treh bratov in dveh novincev odšel v Mogilo, da so obnovili ondotti samostan. Drugi so se vrnili, on je kot prior ostal. Mogilski kleriki so nekaj let študirali v Ljubljani. Dva od njih sta postala opata. Opat Kostelec je šel večkrat na Poljsko, prior Kuhar je prišel najmanj enkrat v Stično.

Leta 1944 je 2. 12. prišel v Dachau in ga preživel. Prior je ostal do leta 1956. Umrli je 25. 2. 1968. Njegovo delo je obrodilo bogate sadove. Mogila je obnovila še drugo opatijo in ima sedaj okoli 30 patrov. Leta 1985 je prišlo iz Mogile več patrov na proslavo 850-letnice ustanovitve samostana.

Župnik Anton Rovtar

43. Rovtar Anton, rojen v Spodnji Idriji leta 1885, je med 1. svetovno vojno moral iti kot kurat na bojišče. Župnijo Motnik je prevzel 14. 5. 1934. Domov je šel večkrat skrivaj čez mejo.

Pred vojno je govoril v pridigi o božji Previdnosti in trdil, da je bil Hitler rešen v atentatu zato, ker se je v Španiji bojeval proti komunizmu. Zato ga je jugoslovanska policija že tedaj zasliševala. Pri nacistih je bil pa morda prav zaradi tega dobro zapisan in so ga pustili v Motniku. Župnišče je moral prepustiti posadki in se preseliti v mežnarijo. Od aprila 1941 je oskrboval tudi župnije v Tuhinjski dolini in v Črnem grabnu. Ker so se oblastniki menjavali, je imel težak položaj. Ob nedeljah in praznikih, na

prve petke in ob kakšnem pogrebu je maševal po trikrat, dnevno po večini dopoldne (kot je bilo tedaj določeno), včasih pa tudi popoldne, vsakikrat v drugi župniji obširne dekanije. Ker tudi drugod ni bilo duhovnika, je bil navdal k sv. maši in zakramentom velikanski. (Odslej govori sam v prvi osebi):

Spovedoval sem navadno enkrat v eni, pa v drugi župniji tako po misijonsko, včasih tudi po 18 ur na dan. Poleg tega pa previdevanje bolnikov. V šolo nisem smel. Sploh je bilo prepovedano vsako poučevanje krščanskega nauka, javno in zasebno, in vsako pridigovanje. Za prvo spoved in obhajilo so otroke pripravljale dekleta po raznih župnijah kljub vsem prepovedim. Ko je nemški komisar prevzemal župnišče v državno last, mi je rekel, da sva samo še dva župnika na vsem Gorenjskem, jaz in dekan v Moravčah. Od države nisem bil nikoli priznan. Tako mi je sporočil celovski škof. Zato sem bil nenehno pod nadzorstvom Gestapa. Dvakrat so me aretirali, zasliševali ne vem kolikokrat doma, pa sem se srečno izmazal. Bili so časi, ki se zdijo nemogoči.

Po Velikem šmarnu sem 18. 8. 1943 začel zjutraj okrog ene razbijanje pri vratih in vpitje: aufmachen. Bil sem bolan. Brž ko sem se zbudil, mi je bilo jasno, pri čem sem. Skočim iz postelje in grem odpirat. Sedem brzostrelk je štrlelo proti meni. Gestapo! Takoj z njimi. Komaj sem jih še preprosila, da sem se oblekel in obul. Nato so me hoteli vkleniti. Rekel sem, naj me kar pustijo, da grem tako, saj ne morem teči, ker sem star in bolan. Medtem so drugi gestapovci že kradli in ropali, zlasti po kleti. Na vso nesrečo sem imel v kleti več jedil spravljenih, mast in drugo. Nameravali smo prav tedaj preslikati cerkev, pa je mojster Homar iz Kamnika s komisarjem (županom) Hudomalom rekel, da se bo dalo dobiti še dober material, vendar samo s „kmečkim Bezugscheinom“ (nakaznico) v obliki jedil itd. Res sem tega prilično nabral in to mi je bilo v nesrečo. Ko so gestapovci to našli, je bil corpus delicti (otipljiv dokaz za hudodelstvo) ugotovljen, da imam namreč zaloge za bandite. Gnali so me na žandarmerijsko postajo in tam sem videl, da je še več takšnih „grešnikov“ že tam. Sesti sem moral na klop obrnjen z obrazom v zid, nikamor se ganiti ali ozreti ali kaj opazovati. Tako sem tam sedel nekako do osme ure. Tedaj so segnali sem bandite iz špitaliča, pripeljali velik avtobus, nas natrpali vanj, ne da bi nam kdo smel dati samo košček kruha, in potem hajd, zbogom, nazaj proti Celju. Popoldan smo prišli tja in takoj v zapore v „Stari pisker“.

Neronovo zasliševanje

Potlej se je začel pravi križev pot. Tritedensko zasliševanje. Kdor kaj takšnega ni sam doživel in mogoče tudi preživel, si bo težko predstavljati, kaj je bilo gestapovsko zasliševanje. Tako so nemara zasliševali Neronovi in Dioklecijanovi rablji. S surovim in rafiniranim mučenjem so izsiljevali priznanje, dokler niso človeku vse fizične in duševne moči pošle in je zavestno ali nezavestno priznal, kar so pač hoteli vedeti, nakar so ga obsodili. Če je kdo kljub dolgotrajnim mukam ostal „zakrknjen“, so ga mučili in

bili, dokler je bilo še kaj moči v njem, potem pa ustrelili. Slišal sem že prej, kakšne metode imajo ti ljudje in ko sem še prvega od naše skupine po prvem zaslišanju videl, tedaj sem takoj sklenil, da bom pritrdil vsemu, kar mi bodo naprtili. Me bodo pač ustrelili, a izognem se vsaj mučenju, kateremu bi itak sledila smrt. Da torej prizam vse, pa magari me obdolžijo, da sem vso Nemčijo podminiral. Posrečilo se mi je res in še več kot sem mislil. Z vsakim slovesnim priznanjem vseh neumnosti, ki so me jih obdolževali, sem jih spravil v neko prepričanje, da pač vse z absolutno gotovostjo in resnico izpovedujem. Opazil sem to in spretno porabil. Za moje usodo, ki me je čakala, mi že ni bilo toliko, ker sem tako in tako videl, da je neizogibna. Vendar bi se moglo vsaj v primeru, ki se tudi drugih tiče, kaj pametnega storiti. In res je prišel takšen primer, oziroma več takšnih. Šel sem npr. nekajkrat spovedat in obhajati žensko „banditinjo“, ki je bila skrita v neki hiši in je niso mogli najti. Pri nekem vprašanju se mi je zazdelo, da merijo na to, česar sem se hudo bal, da bi bilo nesrečnih najbrž veliko ljudi, če bi bilo to izdano. — Tedaj torej sem pa kar gladko izjavil: Vidite in prepričali ste se, da to, kar sem zakrival, brez nadaljnjega priznam. Če pa nečesa ni bilo, tega ne morem priznati, pa če me takoj ubijete.“ Že je eden od gestapovcev predlagal, da me ubijejo, a drugi ga ostro zavrne, da je to nesmisel, ker tako in tako več priznam, kot pa me sami dolžijo. In res sem včasih kar sam še kako brezpomembno neumnost prav namenoma zraven dodal in se jim je zdelo to zelo važno dejstvo in dokaz iskrenosti. In tako sem res srečno brez trpinčenja prišel skozi in tudi več zelo važnih zadev in nevarnih situacij rešil. Seveda svoje usode v prihodnosti nisem prav nič olajšal, ker sodba bi prišla drugje na podlagi mojih izpovedi in so bile stvari, kot smo zaključili „lauter schwere Verbrechen gegen den Staat — sama težka hudodelstva proti državi.“

Pri zasliševanjih so se posluževali tudi vseh podlosti, ki so jim prišle na misel. Npr. me pride iskat strežnik in me pelje v spodnje prostore, prirejene za zasliševanje. Pridem notri. Okrog mize kakšnih šest gestapovcev. Pred mizo stoji ženska iz moje župnije, vsa zbita, ki jo zaslišujejo. „Ali poznate to žensko?“ „Seveda, saj je iz moje župnije.“ „Dobro to žensko bomo ob dveh ustrelili. Že je priznala hudodelstvo in sedaj spet taji.“ „Pa kaj naj jaz tukaj storim?“ „Želi se spovedati, preden jo ustrelimo.“ Tisti hip me je obšlo razsvetljenje: ti vragi hočejo, da bi jo jaz spovedal, potem bi pa z vsemi sredstvi od mene hoteli zvedeti, če se je spovedala kakšnega hudodelstva. Pa vprašam žensko, ali se res želi spovedati. Bila je res pripravljena, čeprav je bilo izmišljeno, da bi bila ona to zahtevala. „Dobro, pravim, obudite kesanje in jaz vam dam odvezo.“ In res sem jo dal kar vpričo vseh gestapovcev. To so se spogledali. Jaz pa mirno: „Sedaj je vse v redu.“ Zasmejali so se in me odvedli proč. Ženske pa niso ustrelili. Po vojski je prišla domov.

Zgodili so se tudi komični primeri. Tako npr. so me peljali spet v „zasliševalnico“. Ko so mi pri zaslišanju rekli, da je to spoved, da mora vrakdo povedati kot pri spovedi, sem rekel: „Pa mi nismo še nobenega

gnali s 7 šneľfajercami k spovedi in pri spovedi še nikogar nismo ustrelili.“ (Iz župnijske kronike).

Rovtar je prišel v taborišče Moosburg 20. 10. 1943, od tam pa v Dachau 20. 12. 1944. V Motnik se je po vojski vrnil v podrto župnišče. Delal je do zadnjega v gozdu in na polju, v cerkvi in šoli. Izgledal je kot pravi kmet. Ko je šef orožnikov šel z novim žandarjem na patroljo, mu je rekel: „Zdaj boš pa videl našega gospoda župnika.“ In mu ga je pokazal. Imel je velik predpasnik in nesel je naramni koč in koso. Žandar, bivši hlapec, je rekel šefu: „To ni noben župnik. Ti se iz mene norca delaš.“

Do l. 1955 je upravljal tudi špitalič. Redno je prihajal na duhovniške sestanke. Bil je silno miren. Malo je govoril, svojih doživljajev nikoli ni omenil. Umrl je 16. 4. 1966. Slovesno pogrebno mašo je imel nadškof Počučnik. Tako slovesnega pogreba Motnik še ni videl (DR 1966, 11. 2 i dr.).

RAZGLEDI z naših postojank

VINKO LEVSTIK, nadvse uspešni slovenski hotelir v italijanski Gorici, a še veliko uspešnejši in neutrudljiv borec za svobodo slovenskega naroda od leta 1941 naprej, je postal posebno v zadnjem času predmet partijskih mahinacij z namenom onemogočiti njegovo učinkovito politično delo. Zato smo bili priča, da so se podvojili napadi na njegovo osebo v režimskih časopisih pa še v „MLADINI“, ki po našem prepričanju mora biti nekeje infiltrirana, v katerih se poslužujejo po stari partijski metodi in navadi klevet in obrekovanj in različnih namigovanj o dvojni agenturi našega soborca. Pisec teh vrstic je bil predmet takih laži že v Podbeškove Svetem Urhu, potem pa še v istoimenskem muzeju, tako da je podlost takih metod že sam izkusil. In tako mnogi med nami, tako da bi si Ertl in njegovi plačanci take otročarije lahko prihranili.

Vinku Levstiku neki Tone Kebe v Nedeljskem dnevniku, od 19. marca letos, očita, da je svojo prošnjo za povišanje v domobranskega podnarednika podprl z izjavo, da „je 22. marca 1944 pobil sedem ljudi oziroma partizanov, tri ujel, zasledil tri terence in dve terenki in zaplenil orožje, strelivo in opremo.“

To seveda nas nič ne čudi, saj vemo za njegov pogum pa tudi prebrisanost v borbah s partizani, ne razumemo pa pisca, da hoče s tako opombo našega Vinka očrniti, ko ga dejansko v očeh svobodoljubnih Slovencev samo povzdigne. Saj so z veliko manjšimi dejanji ofarji skonstruirali celo vrsto svojih „narodnih herojev“. Vinku za nehoteno Kobetovo priznanje samo še čestitamo!

—0—

7. februarja 1944 so partizani v Stari Loki ubili esesovskega vojaka Franca Rainerja. Dva dni potem so Nemci postrelili petdeset mož in fantov. Med temi je bil tudi dr. Vinko Kocjančič, o katerem je Jože Vidic, ki je

menda hodil po sledovih črne roke, ob spominskem članku na te dogodke v TV-15 od 16. februarja 1989, zapisal tudi tole:

„Dr. Kocjančič se je strogo ravnal po zdravniški etiki. Nikoli ni odklonil, kadar so ga poklicali k ranjenim borecem. Zdravil je ranjence ob vstaji v Poljanski dolini leta 1941, po dražgoški bitki, po vaseh v škofjeloškem hribovju, podnevi in ponoči, v dežju in snegu, komandanta Prešernove brigade Rudolfa Hribernika-Svaruna, funkcionarja VOS Staneta Bernika-Artija in še mnoge.

Zdravnikova hčerka Tatjana Kocjančič mi je očetov značaj opisala takole:

‘Oče, ki je bil bolj drobne in majhne postave, je bil zelo pobožen. Bal se je, da bo komunizem prepovedal veroizpoved. Do skrajnosti je bil pošten in tako se je obnašal do vseh, ki so potrebovali njegovo pomoč. Le tako lahko razumemo, zakaj je od začetka vstaje pa do smrti zdravil ranjence in bolne partizane in ilegalce, čeprav se ni strinjal s komunistično ideologijo.

Ob raciji je policija potrkala na vrata, ko smo še vsi spali. Nihče razen očeta ni smel iz postelje, dokler so preiskovali stanovanje. Medtem ko se je napravljal, je na listek, ki smo ga po njegovi smrti našli v žepu zdravniškega plašča, napisal: Zadnji pozdrav! Skrbi za otroke in jih vzgajaj v katoliškem duhu!’“

Za konec vprašanje Jožetu Vidicu, ki „že leta in leta zbira dokumente“. Ali bi vedel povedati, koliko je bilo komunistov med temi petdesetimi talci?

—o—

SPOMNIMO SE DOMOBRANSKEGA ZLOČINA NA JAVOROVICI je naslov spominskega članka ob petinštiridesetletnici te pomembne domobranske zmage, ko so domobranci v nenadnem udaru v to podgorjansko vas pod šentjernejem skoraj docela pokončali 4. bataljon Cankarjeve brigade in je tedaj padlo okoli 130 partizanov. O tem vojaškem porazu po končani vojski režim dolgo vrsto let v javnosti ni črnil besede, tako da celó brošura „Tri leta Cankarjeve brigade“, ki je izšla takoj po vojni, Javorovice sploh ne omenja. Trideset let po tem dogodku so prva poročila začela prihajati na dan. Da pa se odvzame lesk tej izrazito vojaški akciji naših domobrancev, ve Djuro Smicberger šele zdaj povedati, v TV-15 od 9. marca 1989, da so nad padlimi partizani domobranci zagrešili celo vrsto zločinov. Res nerazumljivo, da so vse „špecializirane“ komisije za odkrivanje vojnih zločinov tako dolgo držale v tajnosti ta domobranski podvig. Sicer je pa danes lahko tveziti kar koli, saj ni ostalo žive priče z domobranske strani, ki bi mogla ovreči tako pozno obtožbo.

„Sodobna raziskovanja so precej usmerjena v prikazovanje partizanskih grehov, zato ne bo odveč, če tokrat, ob obletnici Javorovice, z gnevom

S stisnjeno pestjo je nemogoče toplo seči si v roke!

Indira Gandhi

pomislimo na tamkašnje domobranske zločine," zapiše člankar in nam ponudi takle komentar: kaj pa če jim je bila potrebna ta protiutež in so tako iznašli še en domobranski „zločin“ več!

—o—

IZ POGOVOROV NA VIŠINI tale kratka anekdota, ki jo omenja upokojeni Franc Šetinc v svoji knjigi „Vzpon in sestop“. Ob tisti priliki, pravi, da je delal preizkušnjo pri Titu.

„Potem nas je Tito zadržal na večerji. Ko sem ga gledal, kako s polnim tekom je kisló zelje in prekajeno svinjino, sem sam pri sebi veselo ugovarjal: 'Tito je, hvala bogu, zdrav...'

Tito je obujal spomine na svojo 'dunajsko predvojno ilegalo'. Pri tem je večkrat uporabil besedo — Parteistrohsack. Mikalo me je, da bi ga vprašal, kaj je to, pa si nisem upal. Kot da bi uganila mojo radovednost, mi je priskočila na pomoč Jovanka:

‘Tito, kaj pa je to?’

‘Ali res ne veš?’ se je zasmel.

‘Nikoli še nisem slišala,’ se je Jovanka delala nevedno ali pa res ni vedela.

‘To je bila partijska zveza, ženska, ki te je hkrati povabila v posteljo. Saj veš, kako smo živeli ilegali!’... “

Res, „imeli so ljudi!“ (po Župančiču).

—o—

NARAVA IMA SVOJE MUHE in je zasula (pravijo da legendarno) partizansko bolnišnico **FRANJA**. Zgodilo se je letos, meseca januarja, ko se je s pobočja Velikega Njivca usulo šest do osem tisoč kubičnih metrov kamenja in grušča v sotesko reke Pasice. Uničeni sta bili dve baraki in mostovi, ki vodijo do bolnišnice. Bojijo se celó, da bi voda zalila še vse ostale objekte. „Že sedaj pa je jasno, da prvotne, naravne oblike bolnišnice Franja ne bo več,“ obžaluje poročevalec v Dnevniku od 10. januarja. Razumljivo, da se je režim takoj spravil na zbiranje sredstev za obnovo in restavracijo poškodovanih objektov. Celó italijanski partizani — kar je tudi razumljivo — so poslali svoj denarni prispevek v ta namen. Preseneča pa — in v tem se strinjamo s komentarjem, ki je izšel v Tiskovnih poročilih slovenskih zdomcev v Kanadi —, da je prinesel zadevni poziv za sodelovanje pri reševanju tega spomenika tudi Katoliški glas od 2. marca 1989 z naslednjim priporočilom: „Ta bolnišnica je v Evropi edinstven kulturni spomenik, pričča velikega boja malega naroda za svobodo, NOB. Naj bo nabirka stvar najširše solidarnosti vseh, ki verujemo v ideale svobode in humanizma.“ K temu pozivu omenjeni komentator pristavi: „Franja naj bo in ostane zgodovinski spomenik slovenske revolucije. Povezovati jo pa z borbo za svobodo, NOB-em, idealom svobode je pa popolnoma zgrešeno.“ In mu damo prav. Ne vemo, zakaj taka asociacija idej, ali nam se je v trenutku, ko smo prebrali poročilo o tem zemeljskem plazu, povrnil spomin na tisoče pokopanih in zasutih z zemljo in skalami in gruščem v jamah in globelih, tja v letih 41, 42, 43,

44, 45 in še 46. Ta asociacija nam je tudi pobudila začetne besede tega sestavka: Narava ima svoje muhe!

SLOVENSKA DEMOKRATIČNA ZVEZA. — 11. januarja 1989 se je v modernem Cankarjevem domu zbralo 1400 ljudi (600 jih je ostalo zunaj!) in so po osmih urah govorov in predlogov izbrali izvršni odbor Slovenske demokratične zveze. Največ glasov so dobili Janez Janša (545), Ivan Oman (527), Dimitrij Rupel (522). Stranka ima v programu vzpostavitev parlamentarne demokracije, svobodne direktne volitve, izdelavo nove slovenske ustave ter dosledno ločitev zakonodajne, sodne in izvršne oblasti. Prvi, največji problem je kuratela SZDL, ki je 100 odstotno kontrolirana in vodena po partiji! Na vprašanje, zastavljeno D. Ruplu, kaj bo, če oblast ne bi tolerirala SDZ, je odgovoril: Možen je scenarij, da naša pobuda ne bo uspela, da bo zatrta, da bo imela velike težave. Mi smo volonterji, vsak ima svoj poklic, ne moremo konkurirati državnemu aparatu. V tem primeru bi se razšli. Toda čez dve ali pet let se bo zgodba ponovila v romuniziranih (op p. neurejenih, divjih) razmerah. Nekega dne se bodo pojavili fantje z noži v zabeh in ne bodo več spraševali, ali se bo SZDL pogovarjala? In še: Mi smo lutke, ki plešemo po svoje, tisti, ki lutke vodijo ali se smejiijo nad nami, so pa malo više. Ko nas spuste s svojih vrvic, obležimo mrtvi. (Delo, 30. decembra 1988.)

Ruplove izjave so boječe, defetistične, vse preveč podobne taktiki Kocbeka: vse potrpeti, kdo ve, mogoče... Sprašujemo se, ali je zaupnica ti. sečev ljudi upravičena?

—0—

BEDA SLOVENSKEGA DUHOVNIŠKEGA DRUŠTVA. Slovenske oblastnike, nikdar svobodno izvoljene, je društvo v Delu od 12. oktobra 1988 takole ocenilo: „Odločno nasprotujemo slehernemu namigovanju ali celo obrekovanju zakonito izvoljenih predstavnikov slovenskega naroda.“ To režimsko društvo je bilo ustanovljeno in obstaja proti volji Cerkve!

Sicer pa, kdo ne pozna tiste zgodbe o skledi leče!

—0—

TIGR — PRVI OBOROŽENI ANTIFAŠIZEM. — Pisec dr. Milica Kacin Wohinz prikaže slovensko iredentistično nacionalno organizacijo TIGR kot kombinacijo borbe proti italijanskemu fašizmu močno pobarvano z levičarskimi revolucionarnimi idejami. Res pa je, da o TIGR-u komunistična partija med revolucijo in po njej ni hotela ničesar slišati, ker ji očitno ideološko ni odgovarjal. Zadnja leta v večji odprtosti se pusti o TIGR-u nekoliko več govoriti, toda samo tako, da je prirejen v partijski okvir. To pa seveda ne odgovarja zgodovinskim dejstvom. V gornji zvezi bi bilo prav, če bi Slovenci malo več slišali o prvem slovenskem gverilcu Danilu Zelencu, Tigrovcu, ki je padel 14. maja 1941 v napadu Italijanov na lovsko kočo na Dolenjskem. To je bil čas, ko ni bilo ne OF, ne partizanov. Tedaj je partija sodelovala z okupacijo, predvsem na Gorenjskem! Ako bi TIGR vodil NOB, kako drugačne bi bile naše meje!

—0—

PROCES ČETVORICE: Prestajanje kazni je zaenkrat odloženo. Motivacija za odložitev kazni: 1) Ivan Borštner: ima izrazite psihične motnje in mora skrbeti za dve hčerki. 2) Franci Zavrl: prenehanje njegovega dela pri Mladini bi utegnilo škodovati uredniški politiki, vsebini lista in kadrovskim razmeram v uredništvu. 3) Ivan Janša: njegovo podjetje ima velik eksportni projekt; nastala bi škoda. 4) David Tasić: odložitev kazni zaradi študijskih obveznosti.

Očitno je, da so te utemeljitve nezadostne. Ni dvoma, da so obsojeni podvrženi velikim pritiskom. O tem procesu in posledicah se bo pisala velika knjiga, ko bodo vse zakulisne spletke razkrite. Prvo vprašanje, ki se nam vsiljuje: je med četvorico obsojenih agent provokater? Drugo vprašanje: Koga od štirih je partija res hotela onemogočiti? Obnašanje Zavrla (poklon pred spomenikom NOB) in Ivana Janša (napad na opozicijo iz leta 1941) v zadnjih tednih kaže na neko vzporeditev s partijsko linijo. Po zadnjih poročilih bodo slovenski delegati predlagali pomilostitev četvorice. Bolj verjetno pa bodo segli po taktiki odlašanja in tako imele obsojene na vrvici.

—o—
IGOR BAVČAR je zadnje čase manj prepričljiv. Na Koroškem je npr. izjavil, da mora biti „slovenska politika liberalna, ker sicer takoj zgubi zaupanje ljudstva.“ To naj pomeni, da uživa partija zaupanje!? Le zakaj pa se je v njegov odbor prijavilo preko 100.000 ljudi? O Robertu Botteriju, glavnem uredniku Mladine, brez argumentov sproži misel, da obstaja močan sum, da je sodeloval s tajno policijo. Povsem pa se je postavil v okvir OK ZKS v članku Mladine od 17. 2. 89. Brez vsakih veljavnih argumentov in dokazov skupaj z Janšo ponavlja poznane floskule o NOB, o kolaboraciji (v slabem pomenu) medvojne opozicije in še to, da obtoži emigracijo sodelovanja s SDV; konkretno se spravi nad poznanega V. L. Nepojmljiv in negativen razvoj! škoda za dober glas in prestiž, ki sta ga Janša in Bavčar imela!

—o—
ZDRUŽENJE NSKS (Narodni svet koroških Slovencev) IN ZSO je predlagal dr. M. Grilec, ki bi odstopil s predsedniškega mesta. Če pride do tega, bo NSKS slabo odrezal; igral bo nujno podrejeno vlogo... Pomoč ZKS in SFRJ gre v prid ZSO. To pomeni zaton koroške slovenske demokracije in v zadnji analizi konec naše manjšine. Bolj na mestu bi bilo izvesti vsaj enkrat svobodne volitve za ZSO ali NSKS, da bi se, dokler je še mogoče, ugotovilo sorazmerje obeh taborov. Namesto združenja more zadostovati neka koordinacija v važnih akcijah in drugih manjših dejavnostih. Po končani vojni so partizani odvedli s Koroške 130 Avstrijcev; 99 so jih neznanokje pobili. Na Koroškem tem pogrešancem sedaj načrtujejo drugi večji spomenik. Dr. M. Sturm, tajnik ZSO je že najavil, da bo proti temu spomeniku začel široko mednarodno kampanjo. Tako mora manjšina, ki ima sto drugih problemov, braniti slovensko revolucijo in njen teror!

V resnici je maščevanje le naslada strahopetneža. — Juvenal.

Zadnja Mohikanca

Znana je stvar, da lahko prebereš vse režimske vire iz let 1941-45 pa boš zasledil malo ali nič kakih stvarnih bojev z Vaškimi stražami in domobranci. Popolnoma prazen je list, ki bi opisal kake vojaške borbe z okupatorjem. Stvar je logična: z domačo opozicijo ni bilo veliko uspešnih spopadov, v glavnem je bila VOS tista, ki se je v terorističnih akcijah pogumno znesla nad neoboroženimi rojaki. Borbe z okupatorjem, ki bi imele kako vojaško vrednost pa čisto enostavno ni bilo. Ustvariti jih „post factum“ na papirju pa seveda ni lahko.

Bivši partizani, ki živijo zunaj, brez izjeme potrjujejo dejstvo, da so na terenu, najkasneje v teku 48 ur ugotovili, da gre za revolucijo in nič drugega. Podmena o obstoju dobromislečnih in razočaranih partizanov ne prenese vode, saj ne za več kot silno kratko dobo. Na daljšo dobo so vsi partizani vedeli, za kaj gre in zato ostaja vprašanje moralne odgovornosti odprto. Vprašanje je tudi, koliko je vreden izgovor koroških in primorskih partizanov, ki so se pridružili iz preproste vere, da imajo komunisti največje možnosti osvoboditi jih izpod Avstrije in Italije? Kot vemo, je ravno partizanstvo, vojaški in policijski organ partije, povzročilo tisti odklon zavznikov, ki nam je odnesel Koroško, Porabje in tretjino Primorske.

Lažnivost NOB in stvarnost revolucije sta danes splošno sprejeto dejstvo. Dva režimska publicista odstopata od tega in še vedno skušata predočiti borbo nekomunistov kot nekaj podlega in izdajalskega. Njuno pisanje je tako pristransko, prostaško in primitivno, da delata slabo uslugo revoluciji. Prvi od teh je „tovariš“ JOŽE VIDIC, doma iz Jesenic, med drugim avtor novel „Po sledovih črne roke“ in drugih. Gospod C. P. iz Toronta ga pozna osebno in trdi, da je to nevhvalno delo opravljal in ga še opravlja z namenom, da opraviči in zakrije delo svojega očeta, ki je bil eden izmed redkih slovenskih agentov Gestapa. Drugi zadnji Mohikanec pa je IVAN JAN, tudi z Gorenjske. Verodostojna priča iz gorenjskega partizanstva, Kokrški odred, zatrjuje, da je Jan v rangi komandirja izvršil številne likvidacije, polne mučenja. In da je v tem poslu sadistično užival. Predmetno je navedel primer vplivnega radovljiskega kmeta, pristaša OF, ki je protestiral zaradi nesmiselnega izzivanja okupatorja. Kazen je bila smrt s cirkularko! Jan je pred letom in več pisal o „grehih“ škofa Rožmana. Potegnil je kratko, ker ni naštel nič novega. Vse je ostalo pri stari obtožnici, ki predstavlja največjo sramoto za slovensko justico tistega obdobja! Nasprotno, javno so vstali in se oglasili zagovorniki škofa Rožmana sredi Slovenije! Pred kratkim se je Jan zopet oglasil v Gorenjskem glasu 7. 3. 1989. Pritožuje se zaradi anonimnih pismenih in telefonskih groženj zaradi njegovega neobjektivnega pisanja o nasprotnikih revolucije.

Nepodpisana pisma in neimenski klici so danes Janu verjetno znane, da avtorjem le-teh manjka civilnega poguma. V njegovo vednost pa moramo pripomniti, da so lažnivost, nepristnost, skrivanje, zlaganost, varanje, z lepšim imenom konspirativnost, že od nekdaj spoznavni znak vse-

ga partijskega. Da si zdaj nekateri strahopetneži v „pluralistični, svobodni“ in socialistični družbi ne upajo z imenom na dan (ker menijo, da bi jim to lahko prineslo kakšne večje nevšečnosti) in si dajo svojemu gnevu in jezi duška na ta način, Jana — kot se zdi — seveda moti, a si upamo trditi, da le ne more tako brezbrizno mimo vsebine teh anonimnih opozoril, čeprav jih (vsaj nekatere) tako lahkotno in kot neprizadeto poobjavlja, kot na primer:

„Kako si drzneš pisat lažno zgodovino z lažnimi dokumenti in lažnimi slikami? Čakaj se in čuvaj, da jih za laži in obrekovanja ne dobiš po rdeči komunistični BUČI. Pazi se, zgubljate oblast in vedi komunistični prasec, krvnik, lažnivec, prihaja čas obračuna...“

In drugi:

„Ušivi in zanikrni stalinistični goljuf... v vaši bedni omejenosti še danes niste dojeli, da so bili partizani morilska komunistična banda... v vsej Gorenjski pa partizani niso ubili niti enega gestapovca... Edina prava slovenska vojska so bili pogumni domobranci!“

No ja, lepa prilika, da bi Jan postregel obrekovavcem in svojim bravcem z imeni vseh po partizanski roki pobitih gestapovcev pa še z datumi takih podvigov.

Pa še:

„Zakaj ne napišeš, kako je 14 partizanov po vrsti posililo mladoletnico?“

Jan se lahko zgraža nad obliko, lahko pa bi se zgrozil tudi ob vsebini. Pa pustimo take neprijetne anekdote.

V omenjenem članku pokaže Jan šibko poznavanje celo režimskih virov; saj piše:

„Hujskaški propagandisti so pozabili, da je bila OF ustanovljena že 27. IV. 1941...“ Jan še ne ve, da pade ta datum v obdobje ozkega sodelovanja partije z okupatorjem, po nalogu Kominterne, in da celo režimski zgodovinarji postavljajo ustanovitev in začetek OF v julij 1941. In še:

„Najvišji sadistično-klevetniški vrh je bil dosežen v Črnih bukvah 1. 1944, kjer je zapisano nekaj takega, česar se tudi z največjimi naporimi normalen človek ne bi mogel izmisliti: Iz vodstva OF je junija 1943 nasprotnikom komunizma prišel v roke načrt za pokol. Prvih šest ur po koncu vojne bo odločilnih za KPS. Pobijati bodo morali tudi otroci... Likvidacija bo trajala 1—3 dni...“ Kot vemo, so se likvidacije izvršile množično takoj po končani vojni v maju, juniju in juliju 1945. Poleg domobrancev je padlo preko 3000 civilistov. V Teharjah so padali mučeniško dojenčki, žene, dekleta, starčki in domobranci. Auschwitz je bil v Sloveniji, v Teharjah, po odstotku smrtnosti in po odstotku kruto mučenih presežen, da ne govorimo o kratkem časovnem razdobju. Teharsko taborišče je bila izključna domena in odgovornost slovenskih partizanov! Obstoje liste nekomunistov zaznamovanih za morebitno likvidacijo potrjuje poveljnik slovenske OZNE general Maček v svojih objavljenih spominih: „...imeli smo listo 25.000 imen!“ Torej! Čemu Jan piše, če je pa tako slabo informiran?

In... ali ne pozna faksimila priobčenega na strani 19 v Črnih bukvah s pismom od 3. februarja 1943, ki ga je poslal in podpisal politkomisar Fric Novak komandi Dolomitskega odreda. V tem pismu sporoča, kako ravnati s prisilnimi mobiliziranci v partizane, in med drugim odloči: „Vse one, kateri ne vejo nič o zgodovini komunizma in nimajo zanimanja, se jih likvidira... Likvidacija obsojencev na smrt se mora izvršiti v največji tajnosti!“

Slovenski psihiater takole razlaga pobjo mnogih nemških vojakov in 15.000 domobrancev in civilistov v Sloveniji: Ker jim vojaško niso mogli ali hoteli do živega med vojno, so v maju, juniju in juliju 1945 skušali popraviti zamujeno...

KRANJČAN

Zdenko Zavadlav ima spet prav...

Nekdanji partizan in bivši član komunistične policije (ki še danes vsakega toliko časa menja svoje ime) potrjuje z navedbo danes že neoporečnih dejstev to, kar je trdila slovenska (da: protikomunistična!) emigracija že od vsega početka. Le da nas ne moti, tako kot njega, nestvarno razločevanje med stalinistično in komunistično prakso, ki je vse ena in ista čud z različno dlako. Saj še ni bilo slišati, da bi danes katerakoli komunistična stranka obsodila vse „ekscese“ najkrutejših oblik, v katere zapa. dajo tako imenovana osvobodilna gibanja v Srednji Ameriki (Nikaragua, Salvador, Guatemala), ali pa v Južni kot na primer zloglasni Sendero luminoso in še nedavno v različnih „republikah“ s komunističnimi ali kriptokomunistični režimi v Afriki. Čemu potem takem táka hotena distinkcija?

Kljub temu je treba poudariti današnjo jasnovidnost in resnicoljubnost pisca v precejšnji meri, ki je svest krivične diskriminacije v prid komunističnih slovenskih internirancev (v Dachau-u ali na Golem otoku — kot se ve in se danes piše). Prvi so bili zaudeleženi celo v upravi dachauskega taborišča in — kot vemo mi! — s krivičnim nasilnim postopanjem do svojih nekomunističnih rojakov že v taborišču samem. Mnogi ostali pa so postali smrtno žrtve prvega procesa proti Dachaucem prav po zaslugi poznejših „spokornikov“ z Golega otoka. Zavadlav je v spodaj objavljenem pismu pogumno opozoril na še krutejšo in množično usodo (ki se je končalo z agonijo) do kraja ponižanih žrtev iz nasprotnega tabora.

Rehabilitacija, ki so je bili deležni tovariši s strani svojih tovarišev, našim žrtvam seveda ni potrebna. Z besedami, ki jih je zapisal Zavadlav, se on sam kot človek rehabilitira, čeprav — slutimo — bo njegovo junaško dejanje šele prišlo, ko bo (v neogibni katakarzi morda?) moral spregovoriti tudi o svojem delu in svojih žrtvah takrat, ko si je v VOS-u, OZN-i in drugod delal kariero. Bojan Štih, kot nam je znano, do svojega zadnjega konfiteorja ni utegnil priti. Na podobni poti, se zdi, da je zdaj tudi parti-

zanski general major Lado Ambrožič-Novljan, kot lahko razbiramo iz intervjuja ponatisnjenega na drugih straneh pričujoče številke. Mi se prav gotovo ne naslanjamo nad tako krčevitimi spreobrnjenji ali priznavanji nekdanjih sovražnikov, ali čast naših soborcev, zaradi katere „trpimo svojo emigracijo“, nam narekuje, da razglasamo svetu in novemu rodu ta težka in pozna pričevanja.

Količkej bistri bravec Zavavlavovega pisma (tudi) doma pa ne more mimo logičnega sklepa o tem, da je **edini krivec** za vse našete krivice komunistična partija z vsemi svojimi heroji, vojvodi, Cekajevci, ex-skojevci, cznovci, udbaši, tovariši in še z maršalom neminljivega spomina vred. Še danes plačanimi in čaščenimi! Poimenovanje ljubljanske univerze po Edvardu Kardelju je še zdaj lep zgled za hlapčevanje komunistični partiji, odkar je „OF spremenila slovenski narodni značaj“.

Z zadoščenjem torej ugotavljamo, da ima „Zdenko Zavavlav spet prav...“ v pismu, objavljenem v „Delu“ 4. februarja letos, in ki se glasi:

Epilog k tragediji o lagerskih procesih

Bog bodi zahvaljen! Končno so tudi taboriščniki z odkritim zapisom enega najzaslužnejših za razkrivanje resnic o taboriščnih procesih Igorja Torkarja vsaj subjektivno dognali, da njihovi nesodno in sodno pokončani sodrugi niso edine nepotrebne žrtve slovenskega in jugoslovanskega političnega in policijskega boljševisma (stalinizma). Tako vlogo jim je namreč določil odstavljeno, že pokojni slovenski oblastnik stare generacije Stane Kavčič. Bojim se pa, da so jim enako „privilegirano“ vlogo namenili tudi oblastniki sedanje mlade generacije!

Upam, da ne bo zamere, če dopolnim napis na predlaganem skupnem spomeniku. Žrtve boljševisma (stalinizma) so bile vsakič, ko smo mislili s tujo, ne lastno glavo, kot je temu dejal pokojni mislec Bojan Štih, namreč tudi medvojne, ne samo povojne. Pomislimo samo na tiste žrtve iz prvih dni partizanov, ki sta jih zakrivila tudi v taboriščnih procesih znana Majcen in More na Dolenjskem, in je to Kardelj nekje krstil za „svinjarijo“, pa tudi „vojvodske“ žrtve med „klerikalci“ in „buržuji“ na prvem partijskem osvobojenem ozemlju. Tudi italijanska kapitulacija in po njej pravno in sodno brez pripomb izpeljan kočevski proces ima svoje temne kulise. Za njimi so bili nesodno pokončani vojni ujetniki s Turjaka in Grčaric. Pa pokončani „belogardisti“, „modrogardisti“ in „gestapovci“ na Pohorju; čeprav so to bili samo zaradi „navodil“ z Dolenjske. Tudi za duhovnike in druge kazensko usmrčene iz Cerknega je krivda „dokazana“ enako kot za taboriščnike, namreč le z lastnim priznanjem.

Tako je z žrtvami med vojno. Glavnina žrtev po vojni pa ni bila pokončana samo v roških brezni, ampak tudi drugod na Kranjskem in štajerskem. Pa ne samo „številni“, ampak kar večina ni imela „rok umazanih s krvjo“, kar smo temu tedaj dejali in je zasluži po tedanjih vojnih policijsko-sodnih merilih smrtno kazen.

Prav pa je, da je še nekdo omenil žrtve „družbeno koristnega dela“.

tudi „socialistične sužnje“. Gradili ali „obnavljali“ so ne zaradi njih porušeno domovino, Medvode, Tacen, Litostroj, Kidričevo, Kočevski Rog in še kaj, pa umirali tudi zraven!

Obžalujemo lahko, da se pisec zapisa kot preživeli obsojenec v taboriščnih procesih ni pridružil pobudi nekaj partizanov in kulturnikov za komemoracijo za vsemi „žrtvami boljše vizma v nezaznamovanih grobovih brez pravice mrtvih do javnega spomina“ na ljubljanskih žalah ob dnevu mrtvih 1. novembra 1988. O tem je zelo korektno pisalo med drugimi časopisi verujočih in neverujočih doma in v zamejstvu tudi Delo. Menil pa je, da še ni čas za to! Tako je taboriščnike „zastopal“ predstavnik z nasprotnega brega „policijsko-sodne“ reke, javni tožilec na glavnem procesu dr. Vladimir Krivic, ki je bil opažen med približno 300 udeleženci komemoracije na žalah.

En spomenik vsem skupaj ali več? Zakaj ne spomenik taboriščnikom, če želijo nasledniki tistih, ki so krivi za žrtve, postaviti spomenik posebej njim? Sicer pa je važno mnenje svojcev pokončanih, ki ne želijo čakati na „primerno družbeno-politično klimo“. Vsekakor bi bilo treba razmisliti tudi o spomeniku slovenskim taboriščnikom v nacističnih taboriščih po vsej celin, ki ga do danes še nimajo zaradi „slabega glasu“ ob taboriščnih procesih. Tako meni tudi zamejski pisec Boris Pahor.

Vsem „stalinističnim (boljševičkim) žrtvam v nezaznamovanih grobovih brez pravice mrtvih do javnega spomina“, za katere so gorele lučke ne samo na dan mrtvih, ampak tudi za božič in novo leto in gorijo še kak drug dan, želimo zasaditi v spomin in za kraj žalosti slovensko drevo — lipo — v gaju na žalah na istem mestu. Na žalost odrivajo zasaditev lipe v „hortikulturni skrbi“ za njeno rast na tisto monstrozno „sodobno“ pokopališče.

Menimo namreč, da je „politično-družbena klima“ za pravico in resnico primerna kadarkoli. Saj smo tako menili tudi leta 1941!

Upajmo tudi, da bo uprava žal upoštevala staro civilizacijsko pravico čaščenja mrtvih in ne bo izvajala takega „dokaznega postopka“ za zasaditev lipe, kot so ga izvajali za krivdo obsojenih na taboriščnih procesih. Saj so konec koncev uprava pokopališča, ne pa kakšna „uprava državne varnosti“!

Sicer pa, lipa ali ne, svečke v gaju na žalah bodo zagorele 12. maja ob uradnem dnevu pokončanja žrtev taboriščnih procesov, pa tudi ob drugih obletnicah boljševičskih žrtev. Tudi moja bo med njimi! O tem sem globoko prepričan! Naj počivajo v miru!

Zdenko Zavadlav, Ljubljana

Enakost morda res more biti pravica ljudi,
vendarle ni nobene človeške moči,
da bi po njej enakost postala resnica. — Honoré de Balzac

Odprto pismo:

Milwaukee, 3. aprila 1989

Gospod Ivan Jan!

Pred kratkim sem dobil v roke Vaš podlistek „Odstrte zavese“ iz ljubljanskega „Dela“. V sedmem nadaljevanju trdite, da sem podpisani bil član črne roke na Slovenskem Javorniku. Zato Vas vprašam: iz katerega dokumenta, kdaj, kje in od koga napisanega ali od katerega človeka imate to lažno trditev o mojem črnorokstvu? Če bi jaz živel v Sloveniji, bi Vi morali to lažno trditev dokazati na sodišču. In pred sodiščem bi jaz spodbijal isto lažno trditev o Maksu Ovniču, pred kratkim umrlim, in o četniku Marjanu Bručanu, padlim 5. oktobra 1944.

Kot kaže, ste Vi to lažno trditev prevzeli iz Vidičeve knjige „Posledovih črne roke“, str. 136. Tudi Vidicu bi jaz sedaj dal priložnost, da bi pred sodiščem dokazal trditev o mojem črnorokstvu. Kot bi se pred sodiščem Vi verjetno izgovarjali na Vidica, tako bi se najbrž Vidič izgovarjal na Konobljevo knjigo „Pod Možakljo in Karavankami smo se uprli“, str. 129.

Gospod Jan, z oprijemljivimi dokazi o mojem črnorokstvu na dan!

Da boste lažje ta cilj dosegli, naj povem:

Iz Vetrinja sem bil z drugimi vred vrnjen v Slovenijo 28. maja 1945 in še istega dne prepeljan v grad v Škofji Loki. Tam sem bil do 15. junija, nato prepeljan v taborišče v št. Vidu. V noči od 24. na 25. julij sem bil priča zadnjega nočnega transporta domobranskih jetnikov — v smrt! Dne 8. avgusta sem bil iz št. Vida odpuščen, ker niso našli na meni nobene krivde. Čez dva tedna me je OZNA privedla na Jesenice, kjer sem bil nekaj dni v priporu in zasliševan o vsem mogočem. Prve dni septembra sem bil izpuščen, ker komunistična oblast tudi na Jesenicah ni našla nič zoper mene. Zato sem spet smel začeti delati v tovarni.

Konec oktobra 1945 je bil na Jesenicah ubit Rudi Ahac, ki je bil prav tako kot jaz vrnjen iz Vetrinja in bil po zaslišanju izpuščen, ker niso našli nobene „krivde“. Ahac je bil likvidiran v veži tovarniške stanovanjske hiše, ko se je zvečer vrnil z dela. Zato sem tedaj začutil, da podobna usoda čaka tudi mene. Postal sem bolj previden in se z večernega dela vračal v družbi enega ali dveh sodelavcev. Moj sum je bil utemeljen. Prvo soboto v novembru sem na vrtu Klinarjeve hiše, kjer sem stanoval, opazil človeka stoječega za deblom drevesa. Bilo mi je jasno, da je čakal name. Svoje namere likvidator ni izvršil, ker sem bil v družbi dveh drugih. Naslednji dan sem čez Karavanke odšel na Koroško.

Vaš sestavek „Odstrte zavese“ dokazuje, da ste Vi še vedno komunist, ki venomer zagovarja, da je slovenska Komunistična partija imela absolutno prav ko je monopolizirala odpor proti okupatorju in zato začela s svojim nasiljem in terorjem. V sosednji Italiji pa so imeli komunistične,

socialistične, demokršćanske partizane. To pove Metod Mikuž v svojem „Pregledu NOB“ in enako zgodovinar Boris Mlakar v prvi letošnji številki revije Borec. Nad temi italijanskimi partizani je bil Narodni osvobodilni odbor (ONL). Ali ste Vi že kdaj skušali razmisliti to italijansko politično zrelost Vaš stalinizem Vam to brani.

Vidicu Jožetu, piscu „Po sledovih črne roke“, sporočite tole vprašanje: Zakaj njegov oče Jože Vidic, ki je bil mojster za tanko pločevino v obratu na Javorniku, ni obvestil tistih delavcev v svojem oddelku, ki so bili na seznamu za gestapovsko aretacijo, čeprav je bil tisti seznam tisti dan na njegovi mizi? O tem mi je ponovno pripovedoval pok. Maks Ovnič.

V začetku februarja sem dobil iz Ljubljane izrezek iz „Dela“ s člankom, ki pove, da se je Janez Markeš potegnil za čast svojega starega strica Valentina Markeža. Pred dobrim tednom pa sem dobil pismo iz jeseniškega kota, ki v njem berem: „Pošteno je Markež okrcal Jana in Vidica, ki spet pogreva tisto o jeseniških izdajalcih, kar so jima natvezili drugi, in mu zato grozita s sodiščem. Markežu odgovarjata tako, da se ljudem že smešno zdi. Pravijo, saj je l. 1945 že davno mimo. Seveda onadva živita od tega pisanja...“ Tako gledajo na Vaše pisanje v jeseniški okolici.

Tole je odprto pismo, ki bo priobčeno v slovenskem časopisu v Argentini.

Pozdravljeni!

Jakob Beznik l. r.

3166 S. 39 Str.
Milwaukee, WI 53215
U. S. A.

Kdo je Ivo Žajdela?

Eden od oporečniških piscev, ki danes v Sloveniji izstopajo, je Ivo Žajdela, ki svoje prodirne diagnoze objavlja ponajveč v mariborski KATEDRI.

V članku naslovljenem „Namišljeni sovražniki“ je o slovenskem policijskem ministru ERTL-u zapisal med drugim tole:

Ertl pravi: „V Sloveniji v zadnjih dvanajstih letih niso sodili nikomur, ki je mislil drugače.“ Ali res? Kaj pa Ertl razume pod pojmom „misliti drugače“?

— — —
In za konec še vrhunec z najbolj trdnim in najbolj uporabljanim namišljenim sovražnikom.

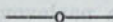
Ertl: „Čeprav med slovensko politično emigracijo ni napadalnosti, pa

se kažejo njene težnje in špekulacije s trenutnimi dogajanjem v naši družbi. Njihovo geslo je, da je cilj politične emigracije kot tudi opozicije doma samostojna Slovenija. Razmišljajo celo o združenih državah Jugoslavije, ki bi obsegale Slovenijo, Hrvaško, BiH, Srbijo in Makedonijo. Slovenska politična emigracija ne povzroča toliko skrbi, kot ustaška in albanska.“

Človeku 43 let po masakru nad domobranci res gre na bruhanje, ko gleda, kako Ertla še vedno ogroža slovenska politična emigracija. Pa ne le njega, saj smo letos že nekajkrat bili priča bolnih diskvalifikacij z vedno uporabno etiketo „sovražna politična emigracija“, s katero aparatčiki vladajoče ideologije obkladajo ter na ta način onemogočajo kritično javnost. Ertl sam pravi v obravnavani varnostni oceni, da imata SPE in „opozicija doma“ enake interese.

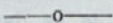
Ertl pozivam, naj nam že enkrat predoči konkretne dokaze za „sovražno delovanje“ slovenske politične emigracije!

Cinizem ter izrazito protinarodno delovanje je že to, da še po 43 letih nekdo (kdo le?!), prepoveduje literaturo naših političnih emigrantov ter njihovo svobodno gibanje po domovini, na drugi strani pa imetnik popolnega monopola fila delegate o „sovražni dejavnosti“ slovenske politične Emigracije.

Spotik z oblastmi je drug njegov sestavek, v katerem odločno zaniha vsakršno možnost, da bi partijska mafija „sestopila z oblasti“. Tam pravi:

Da bi se ta partija čez noč spremenila? In sama? Vsi vemo, da je to nemogoče. Ne vem, kdo je naiven, ampak vseeno, z vso to blazno vednostjo vsega, kar se je zaradi ene oblasti (kaj partije) počenjalo v tej deželi v teh 48 letih (od 1941, da ne bi kdo pomislil, da štejem od leta 45 in da sem se zmotil), ne more te partije rešiti prav nič več. Niti to ne, da si kupi nekje v Beli krajini vikend, ter na njem obrezuje vinsko trto ter se počasi zapija. Teža grehov in nasploh teža zavožene dežele je prevelika, tudi za takšno morebitno simbolično dejanje. In nepoboljšljivi inovatorji še vedno izumljajo nove in nove Potemkinove vasi. Zadnja takšna je recimo, da bodo „komunisti sestopili z oblasti!“ Lepo vas prosim, kdaj je že kakšna oblast v svetu sama od sebe in velikodušno „sestopila z oblasti“. Še vsaka je morala biti pahnjena. Na žalost. Tako pričuje zgodovina.

Ko piše o „Udbi na avstrijskem Koroškem“, pa že v samem uvodu pribije:

Nekaj je nedvomno. Dokler se ne bomo otesli totalitarističnih prvin, ki so prisotne v našem vsakdanu, ne bo svobode, sproščenosti in ustvarjalnosti v našem življenju. To bomo dosegli le tako, da razgalimo nekatere bistvene svinjarije, ki jih je počela in jih še vedno počne „naša“ vladajoča ideologija s pomočjo svojega represivnega „ozadja“. Te bistvene svinjarije so seveda konstitutivni elementi našega sistema.

Miniatura slovensko-avstrijske „perestrojke“

Starejši smo pred 60 leti doživeli v domovini veliko gospodarsko krizo. Spominjamo se t. i. sankcij belgrajske vlade proti Italiji zaradi njenih napadov v Afriki (Abesinija). Te sankcije sta zahtevali Anglija in Francija, zaveznici Jugoslavije, ker je Mussolini ogrožal njune koristi na afriškem kontinentu. Kriza je pojenjala z nastopom JRZ vlade, ko je dr. Stojadinović ukinil sankcije in oživel trgovsko zamenjavo z Italijo in Nemčijo.

Jugoslavija je do l. 1938 do priključitve Avstrije izvažala hranilne surovine, uvažala pa tehniko. V Mariboru, Celju, Hrastniku in na Jesenicah so delovale industrije, katerih glavni delničarji so bili Nemci z jugoslovanskim državljanstvom (A. Westen, Rakusch, Windischgrätz, npd.). Oblasti so po l. 1945 te industrije podržavile, prav tako graška in cerkvena veleposestva, pa tudi imetja številnih protikomunistov, sedaj zdomcev na vseh kontinentih. Komunistični samovladarji so zavračali vse do danes pravno ureditev teh vprašanj. Še več: ko npr. Španija in Italija priznava vsem svojim državljanom ne glede na ideološko pripadnost lepe pokojnine, slovenskim zdomcem, ki so leta plačevali prispevke, ne prizna ničesar.

Ni naš namen posvečati tem krivicam posebno pozornost, posvetimo raje nekaj vrstic članku z gornjim naslovom.

Svetovni tisk priznava, da je Slovenija ena najnaprednejših južnoslovanskih republik z urejenim gospodarstvom in industrijo. Življenjski nivo je sicer zaradi krize padel tudi v Sloveniji, „nižale so se plače in pokojnine, gmotno življenje v domovini pa je še vedno mnogo boljše kot npr. v Makedoniji, Črni gori in na Kosovem. Nemiri v državi niso le izraz nevolje proti zvezni birokraciji, vse bolj so posledca nerešenega narodnega vprašanja med Srbi in Albanci. Slovenski izobraženci že leta vztrajajo z zahtevami za spremembo ustave iz leta 1974 in političen pluralizem. Razglas nove liberalne, demokratske stranke, vključene v Zvezo pod komunističnim krovom, je danes še vedno reven psihološki adut, prav tako napoved o možnosti nastopa stranke krščanskih demokratov in demokratičnih krščanskih socialistov. Nekaj podobnega se dogaja na Poljskem, kjer general Jaruzelski napoveduje več svobode in volitve v t. i. pragmatizmu novega socializma, s katerim hoče izboljšati v prvi vrsti poljsko gospodarstvo z željo, da bi zahodni svet investiral na Poljskem več kapitala. Želja je podobna Gorbačova načrtom. Opozicija naj bi se vključila pod streho KP.

Slovenija je bila stoletja in je še danes ozemlje, po katerem tečejo vezi za prevoz tranzitnega blaga iz Bavarske in Avstrije do slovenskih jadranskih pristanišč in Trsta. Zmogljivost koprskega pristanišča potrjuje, da je avstrijski promet znašal l. 1986 852.000 ton. Prav tako so važni mejni prehodji z Avstrijo za prometno povezavo z zahodno Evropo, zlasti za turizem v Sloveniji in tudi v Dalmaciji. Znano je, da avstrijske bolniške blagajne plačujejo zdravljenje svojih bolnikov v slovenskih zdraviliščih.

Gospodarsko sodelovanje med Avstrijo in Slovenijo je v miniaturni podoba slovensko-avstrijske „perestrojke“, ki blaži med obema narodoma

politično napetost zaradi neredkih kršitev 7. člena avstrijske zakonodaje in jamstva pravic slovenskih Korošcev. Slovenski poslanec v dunajski skupščini g. Smolé je z nastopi nakazal pravilno stališče za narodnostna vprašanja.

Do leta 1986 je delovalo v Avstriji 12 mešanih in 2 slovenski podjetji. Do takrat so podpisale proizvodnjo sodelovanje naslednja podjetja. ozdi Elan Begunje in Elan Brnca (smuči), Sava (Kranj) in Semperit (avtomobilska pnevmatika) in Hack-Werke v Steyru (ročno orodje in jedilni pribor), Zlatarna Celje in Degusa na Dunaju (material za lotanje in varjenje), Toper in Topsport v Pliberku (športna oblačila), Kladivov Žiri in Festo na Dunaju (kuhinje), Vastroj Lendava in Fronius v Welsu (električni aparati za varjenje), Tovarna avtomobilov Maribor in Konrad Rosenbauer (specialna cestna vozila), Metalna in Liebherr Werr v Bischofshafnu (stolpni gradbeni žerjavi), Jože Kerenčič v Ormožu in Optyl Carrene v Traunu (očala), Železarna Ravne in Rudolf Schmidt v Beljaku (armature), Metalna in J. M. Voith v St. Pöltnu (naprave za proizvodnjo celuloze), Iskra in Görz (električni merilni instrumenti), Lipa Bled in Hans Springer Friesacher (stroji za predelavo lesa), Iskra in Kretztechnik Tipf (električne medicinske naprave), Slovenija papir in Tovarna celuloze v Reberci (papir, karton), Iskra in P. C. Wagner (naprave za ogrevanje kretnic), Slovenijales in Tovarna pohištva v Žitari vasi, Titan Kamnik in Tyrotia v Schwechatu (smučarske vezi), Juton in Durmont v Hartbergu (poliamidni filamenti), Mladinska knjiga in Založba Drava v Celovcu (gرافيčni izdelki in papir), Kolinska in Ed Haas Centromint (proizvodnja bonbonov), Železarne Ravne ter Inteco v Brucku na Muri in Ebner v Linzu (naprave sistema sekundarne rafinacije), Lesna Slovenj gradec in Josef Wolte v Wildensteinu (oblaginjeno pohištvo), Hypos Muta in Hans Ulrich v Tribuswinkelnu (hidravlične komponente), Gorenje Fecro Slovenj Gradec in Gorenje na Dunaju (molzne naprave), Gorenje Procesna oprema Ptuj in Gorenje na Dunaju (antene), Industrijsko montažno podjetje in IMP Metale v Šentjakobu (klimatizirski sistemi, oprema za prenos televizijskih in govornih signalov), Iskra Delta Computers v Šentjakobu (računalniki).

Trgovsko sodelujejo Hidromontaža, Metalna in Projekt v Mariboru ter Agis iz Ptuja s Tovarno strojev Andritz v Gradcu, Jeklotehna s podjetjem Greintz in Tovarna avtomobilov Maribor s Steyer-jem Daimler Puch blizu Grada.

Blagovni promet pospešuje družba Intrade v Celovcu. Montaža v Mariboru in Elektrotehna Ljubljana sta s SEBA iz Celovca podpisali pogodbo o ustanovitvi mešanega slovensko-avstrijskega podjetja. Ljubljanska banka ima večinski delež v Adria Bank na Dunaju.

Nosilec gospodarskega delovanja je Zveza slovenskih zadrug s turistično agencijo. L. 1986 je bilo v Sloveniji 99.310 avstrijskih turistov in se v zadnjem času zvišuje.

Slovenija se takó že leta prizadeva najti s sosednjo Avstrijo dobre go-

spodarske zveze. Nedvomno bo njen delež povezanosti važen zlasti v Združenih evropskih državah kot Svobodna slovenska država, razumljivo kot taka še vedno povezana z južnoslovanskimi svobodnimi državami. Slovenska miniaturna „perestrojka“ je dokaz slovenske pripravljenosti za sodelovanje z vsemi svobodnimi narodi. Ta bo v povečani meri jamstvo svobode slovenskega naroda.

Prisedil — Slavko Skoberne

Novi „razočaranec“ v zaprtem krogu...

(Intervju z Brankom Babičem v Primorskih novicah, novembra 1988)

— Zopet se veliko govori o „sestopu partije z oblasti“. Kaj mislite o tem?

„Jaz si težko predstavljam ta sestop partije z oblasti. Partija še zmerom drži trdno v rokah vse vodilne položaje. To pa ne vodi k razčiščevanju. Jaz ne verjamem, da bo partija sploh kdaj prostovoljno sestopila z oblasti. Tu je potrebno radikalno presekati, če želimo rešiti našo družbo, ekonomijo...“

— Kdo naj to preseče? Kje so tiste silnice, ki bi vse skupaj odločneje premaknile?

„Mislim, da tudi v okviru partije obstajajo napredne sile. Če bi bila Slovenija sama, bi bile te spremembe veliko lažje. Toda progresivne sile so blokirane zaradi celotne situacije v Jugoslaviji. V Srbiji, Bosni in Makedoniji še dolgo ne bodo uspele...“

„Prav nasprotno, zdi se, da se je namesto demokratične, liberalne revolucije dogodila prava nacionalistična eksplozija. Kako gledate na to?

„Miloševićeva akcija je bila izrazito antidemokratična akcija, ki naj bi z manjšimi zamenjavami ljudi na vodstvih v bistvu ohranila ta sistem partijske dominacije, seveda z večjo vlogo Srbije v federaciji. To idejo so proklamirali že v okviru Srbske akademije znanosti in umetnosti. Delavci so resda šli na ulice, ker so mislili, da bodo rešili svoj socialni položaj. Toda bili so zmanipulirani. Srbska partija je zaplula v nevarne nacionalistične vode, ki še zdaleč ne bodo reševale ekonomskih problemov. Zaenkrat je prišlo do določene pomiritve, saj je Milošević naletel na odpor pri drugih republikah. Milošević se je na 17. seji CK ZKJ taktično umaknil. Za koliko časa pa ne vemo...“

— Zakaj je, po vašem mnenju, Jugoslavija padla tako nizko?

„Dejstvo je, da je komunistična partija po vojni z odpravo ostalih strank in konkurenčnih gibanj postala prevladujoča, v rokah je imela vse vzvode oblasti, izoblikovala je monoliten sistem, ki ni dovoljeval nobene aktivnosti, razen tiste ki jo je imela partija. Vpliv boljševiskega principa partije je bil močan in je pustil globoke sledove. Ves družbeni in ekonomski sistem je zašel v globoko stagnacijo. Prav v šestdesetih letih

se je vse skupaj strnilo v sistem monolitnosti, ki ni dopuščal samoiniciative, ustvarjalnosti in ki je zaviral vsakršen svobodnejši ekonomski sistem.

— In vendar so ta sistem monolitnosti ustvarjali ljudje z imeni in priimki, ki so bili in so še na vladajočih položajih...

„Širše članstvo partije ni bilo v tolikšni meri vpleteno. Vi prav gotovo veste, kakšen sistem enotnosti je vladal v partijskih organizacijah. Organizacija je bila samo transmisija vrha. Kar je vrh določil, to so tudi organizacije uresničevale. Ta vrh je vztrajal in še vztraja na svojih položajih, priboril si je precejšnje privilegije. Izoblikoval se je izkoriščevalski sloj, ki ni dopuščal polnega razvoja samoupravljanja. Bili so samo koncepti in ideje, ki so končali v konkretni politiki absolutne oblasti. Družbena lastnina je bila v bistvu državna lastnina, s katero je upravljal vladajoči sloj...”

— Tudi vi ste bili eden od protagonistov izgradnje nove Jugoslavije. Kako danes gledate na svojo preteklost, na svoje odločitve, opredelitev?

„Prehodel sem vso pot, ki so jo komunisti kot mladi idealisti prehodili. Bili smo prepričani, da bomo gradili svobodnejšo, boljšo, bogatejšo družbo. Danes samokritično ugotavljam da sem bil predmet neke politike, ki nam je bila predstavljena kot idealna, progresivna, ki pa ni dala rezultatov. Na svojo preteklost gledam kritično, ne pa obtožujoče. V določenem smislu smo bili žrtve nekih iluzij, predpostavk, ki niso bile uresničljive. Ostali smo na pozicijah tretje internacionale z vsemi negativnimi posledicami, ki jih je ta internacionala pokazala. Bila je zgodovinsko ne-realna, zgrešena. Danes razmišljam drugače kot sem razmišljal pred desetimi, petnajstimi, dvajsetimi leti. V zadnjih desetih letih sem začel razmišljati o vzrokih naše krize. Prišel sem do ugotovitve o zgrešenosti monolitnosti, o izoblikovanju oblastne strukture, ki je ščitila predvsem svoje oblastne pozicije, ni ji pa šlo za družbeni napredek. Pri nas je razvoj možen samo s temeljitim prelomom dosedanjega sistema in politike nasploh. V Sloveniji je proces spreminjanja dobro napredoval, sedaj pa smo se ustavili. Bojim se, da je še zmeraj prevladujoča struktura, ki hoče obdržati položaj takšen, kakršen je, le z manjšimi lepotnimi spremembami.”

— Zdi se mi, kot da bi se vrteli v nekem zaprtem krogu, v veliki zmešnjavi, kjer se mešajo stari idejni koncepti še iz stare Jugoslavije, realnega socializma in ideje postindustrijske družbe...

„Očitno je, da vladajoča garnitura na vse kriplje brani svoje položaje, zakovana je v svoji mentaliteti, težko razmišlja drugače, težko se osvobaja mentalnih blokad, ki jih ima in ki si jih je ustvarila skozi leta, misleč, da je avantgarda, ki edina lahko vodi družbo. Prav ta avantgarda nas je pripeljala v ta položaj.

Še zmeraj se vztraja na demokratičnem centralizmu, ki je že zdavnaj preživel in ki blokira vsakršno svobodno razpravo. Razvoj demokratične Jugoslavije je mogoč samo ob popolni enakopravnosti narodov, ne samo v uporabi jezika, marveč tudi v proizvodnji. Integracija je možna samo preko prostega trga, ne pa s pomočjo prisilnega, zakonskega združevanja... Veliko je odvisno od dejanskega uresničevanja treh reform.”

✠ Stanjko Lojze

Pred meseci je s svojo soprogo Notranjko, ki jo je kot pravnik-uradnik spoznal v Murski Soboti, praznoval v popolni in zgledni družinski sreči zlato poroko. Po nesreči, ko si je zlomil nogo, je začel bolehati, se držal dóma in ležalnika ter mnogo bral. Na obiskih se je razživel in s prijatelji in z družino obujal spomine na svojo mladost v goričkih víno-gradih v njemu zelo ljubi Jeruzalemski fari in na Vinskem vrhu.

Revolucija ga je zajela kot okrajnega podglavarja v Novem mestu. Že v dijaških letih, še bolj na vseučilišču, je spoznal komunizem. Bil je soolec prof. E. Kocbeka. Ko se je ta pridružil OF pod okriljem KPS, se je Lojze odločil za protirevolucijo in za slovensko domobranstvo. G. L. Stanjko je bil somišljenik slovenske krščanske demokracije, vkljub temu ni bil imenovan za glavarja, čeprav je zvesto opravljal administrativne dolžnosti do zadnjega, ko se je pridružil umiku slovenskih domobrancev in z njimi delil zadnje uporne želje. Po življenju v taboriščih se je izselil v Argentino.

Čeprav diplomirani pravnik, ni iskal zaposlitve kot uradnik. Desetletja je delal v Tintorería Morón S. A. v 8. nedeljnih urah, da je po teh lahko več zaslužil. S trdim delom si je v Castelarju postavil lep dom, kjer ga je 8. aprila ob 5. zjutraj poklicala božja znanca in je zatisnil oči.

Pokojni je bil zaveden Slovenec, resnični kristjan in dober človek. Še zadnje trenutke je mislil na domovino in klical svojega brata. Kot zaveden Slovenec se je udeležil prvega občnega zbora društva Dom in dalj časa obiskoval predavanja SDG v Don Boskovem zavodu, v družbi med prijatelji in tovarniškimi delavci pa je utrjeval slovensko državno misel. Prapor SDG ob njegovi krsti, kjer je prof. Bergant opravil sv. mašo in molitve, je bil skromno priznanje za njegovo čisto slovenstvo. Ob slovesu na domu se je v imenu osebnih prijateljev-štajercev poslovil od Lojzeta časnika Slavko Skoberne.

Družini sožalje. Lojzeta homo ohranili v častnem spominu!

Tolstojev sklad

	(avtralov)	V spomin na očeta, domobranskega
Dimnik Dušan	500	poročnika ubitega 1945:
	(v dol.)	Pregelec Frančič
Iz ZDA:		50
Rev. Lavrih Ivan	150	V spomin na moža, domobranskega
Družina Jeretina	100	poročnika ubitega 1945:
Klautz P. Leo	100	N. N.
Rev. Hodnik Emil	50	50
Burger Vinko	50	Mavec Feliks
Jarem Štefka in Lojze	50	Arko Freda in Joseph
		40
		Babič Ida
		25
		Čebašek Angela
		20

Jakopič Joži v spomin na moža	Zupan Mary in Jerry	20	20
Marjana	Selak Martin	20	10
Urbančič Anton	Kveder Karlo	20	10

ZA ROŽMANOV ROM:

Austral - A	Za sv. mašq očeta:	
Bavec Janez	Grabnar Julka	15 30
Tekavec Ivan	Oh 12-letnici smrti očeta:	15
Grabnar Julka	Francič Ignacij	20 100
Fink Nace	Rev. Guštin Jože — cerkvena	20
Intihar Matko	nabirka pri sv. maši 4. 12. 88	50 374
Mustar Stane	in	25 (dol) 5
Erjavec Ida	N. N., Hurlingham	45 50
Kušar Ivana	Lavrenčič Ljerka	50 40
Urbančič Slavko	Borštnik Maks	50 130
Jurše Cilka	špoc . družina	5 150
Peternel Majda	Olivieri Alba	5 100
Peternel Jože	N. N., Hurlingham	25 100
Filipič Bogo	Gačnik Franc	20 100
Holosan Vera	Boc Milan	30 140
Potočar Milena	DSPB Tabor - Argentina	20 200
Dr. Alojzij Stare — cerkvena	Rev. Guštin Jože	255 200
nabirka pri sv. maši 4. 9. 1988	Dimnik Dušan	255 300
Dobiček pri kosilu v Rožmano-	V spomin na pok. gen. L. Rupnika:	
vem domu 4. 9. 1988	Buda Stane	5.272 50
V spomin na pok. Ivana Hočevarja:	(v dol.)	
Škerbec Jože - svak z družino	V spomin na pok. sestro Julko:	75
V spomin na pok. mamo	Prof. Globočnik Martin	
Alojzijo Dolšek:	V spomin na pok. Ivana Hočevarja:	
Gladek štefka	Žnidaršič Vera	30 20
Marinšek Saša	Levstik Vinko	25 100
Rev. Avguštin Albin	Valant Tončka - Toronto	100 100
Rev. Povše Milan	Pogačar Ema	128 1.000
Rev. Guštin Jože	Šušteršič Janez - Joža	200 100
Avguštin Franc	Vlahovič Franjo	45 100
Kržišnik Jože ml.	Nabirka za Rožmanov dom v	40
Kržišnik Janez	Kanadi	100 300
Holosan Vera	Kolman Ludvik . ZDA	50 40
Odborniki SPB Tabor Arg.	Dovjak Jože	80 10
Dobiček pri kosilu v Rožma-	N. N., Cleveland	
novem domu 30. 10. 1988	Bojc Jože	340 10
Dobiček pri kosilu v Rožma-	Jamnik Luka	
novem domu 4. 12. 1988	Jakše Janez	3.894 40
Zveza slov. žena in mater —	Dejak France	
Miklavžev štant 4. 12. 1988	Smolič Jože	1.330 25
V spomin na pok. Antonijo Kienigel:	Mohar Lojze	
Francič Ignacij	Olivieri Alba	100 19

Namesto cvetja na grob	N. N., Toronto	100
očeta Martina:	N. N., London, Ont.	100
Maček - družina	Rabzelj Francka	100
(v dol.)	Merhar Julka	50
Prejeli smo od kanadskih Slovencev	Rebrnak Mari	50
po gospe Lei Urbanc	Starič Lojze (drugič)	4.. 50
Levstik Vinko	Koritnik Francka v spomin na	
Globočnik Martin	moža Dolfeta	100
Dejak France	Starič Lojze v spomin na Jane-	
Omahen Polde	za Rabzelj	50
Mrs. Avcimer D. - Toronto .	Starič Lojze v spomin na Ja-	
Dejak L.	neza Kolenca	50
Prezelj J.	Bajc Karl, ZDA	20
Komljanc T.	N. N., California	50
Potočnik D.	Platnar L. - Toronto	40
Hočevnar J.	Toronto od banketa Tabor ..	2.000
Kastelic K. (drugič)	Pezdir L. - Zap. Nemčija	985

Slovenski skupnosti

Že v juliju 1988 nam je grof Nikolaj Tolstoj sporočil, da je vse pripravljeno, da se začne razprava o tožbi, ki jo je vložil lord Aldington (bivši angleški poveljnik 5. korpusa v Celovcu) proti Nigel Wattsu in grofu Tolstoju. V tej tožbi skuša lord Aldington dokazati, da s svojim ukazom maja 1945 o prisilni vrnitvi Kozakov in ruskih civilistov Stalinu in pa 70 tisoč Jugoslovancev — med njimi domobrancev in civilistov — Titu, ni zagrešil nobene nerodnosti ali zločina. To mu namreč očita Tolstoj v knjigi „Minister and the massacres“.

Proces se začne letos junija! Tolstoj nam zagotavlja, da ima zbrane vse potrebne uradne dokumente in priče, ki so bile udeležene pri teh dogodkih. Pravi Tolstoj: samo pomanjkanje denarja nam lahko onemogoči zmago tega procesa.

Zato se vljudno obračamo na vse Slovence z vdano prošnjo za denarno pomoč za uspeh tega procesa.

Iskreno prosimo vse Slovence — pozabimo vsaj sedaj svoje malenkostne razlike v naših naziranjih in vložimo vse svoje sile za uspeh te naše prve in poslednje pravde v Londonu, kjer se bo govorilo o slovenskih žrtvah.

Spoštljivo se obračamo na našo slovensko častito duhovščino: prosimo predvsem vaše moralne podpore.

Obračamo se na vas Slovence, ki vam je Bog dal posebne sposobnosti in svoj blagoslov, da vodite svoja lastna, uspešna podjetja: darujte v spomin na vse padle žrtve.

Ne pozabimo, da so vsi pomorjeni dali življenje za Boga — narod in domovino.

To je poslednja prilika, da se razgalijo zločini in obsodijo krivci.

Rev. Jože Cvelbar - Otmar Mauser- Ludvik Kolman -

Tone Oblak in Milko Pust

Abuso de la libertad

El último mensaje de los obispos, intitulado **Dios es el Señor**, no solo expresó la afirmación del señorío de Dios sino también encerraba la advertencia de que en todo cuanto se refiere al hombre y a la compleja realidad de las relaciones en la sociedad no es posible eliminar prácticamente a Dios sin que ambos —hombre y sociedad— acaben en la descomposición.

Prescindir de Dios es una actitud irracional y soberbia; pero además es antihumana porque negando a Dios se concluye por negar al hombre mismo. “**Si Dios no existe, todo está permitido**”, decía el personaje de Dostoievski, desde el momento que se caería en la permisión de cualquier aberración, hasta en la de aplastar al hombre como a una cucaracha. (Así Raskolnicov mató gratuitamente a la anciana...) El ateísmo, tanto el teórico (es decir, el razonado o mentirosamente científico) como el práctico (que existe cuando se vive como si Dios no existiera), lleva en sus entrañas las consecuencias más nefastas. Por ejemplo la muerte de la libertad y la glorificación de variadas formas de esclavitud del hombre. (Los ídolos de los que habló el citado documento episcopal son expresiones de esclavitud.) Acontece, con frecuencia, que cuando reiteradamente se habla de algo se está señalando su ausencia. En nuestro mundo de hoy se declama tanto la libertad que parece lícito sospechar que ella está bastante recortada o mal interpretada o mezquinamente entendida.

Para muchos la libertad es la situación o la posibilidad de hacer cualquier cosa que venga en ganas; resulta así sinónimo de antojo. No se repara que cuando a esta actitud se la pretende justificar con una base ideológica, se ingresa en los ámbitos de la anarquía. La libertad consistiría en la pretensión de no experimentar ataduras o límites de ninguna especie. Liberarse de ataduras significaría progresar en la libertad.

En esa línea —y para explicitar— se puede deducir que la familia, la moral, la Iglesia y Dios aparecen como clásicos impedimentos de la libertad desde el momento en que el hombre depende de Dios (está **religado** a El), la moral es una forma de sometimiento a sus normas, y la familia y la Iglesia son instituciones que por ser tales significan y expresan formas concretas de voluntarias ligaduras.

El hoy de lo moral

En el amplio campo de la moral —o de la ética, si así se prefiere— no parece excesivo afirmar que hoy lo **moral** es precisamente el desprendimiento o prescindencia de la **moral**. En otras palabras, para muchos en la práctica la actitud moral consiste en liberarse de la moral. Tal parece ser el lema o la mentalidad generalizada respecto de las relaciones entre la moral y la libertad. Pero es claro que no se dice que liberarse de la moral significa admitir el sometimiento a vicios o pasiones.

Consideraciones análogas se pueden formular respecto de la familia. Por eso, existe un permanente esfuerzo en arrojar el descrédito sobre la institución: desde las groserías por decir lo menos que transmite la televisión y otros medios de comunicación masivos hasta la exaltación del divorcio y las fáciles disculpas de la infidelidad. Se presenta, pues, a la familia como una atadura o valla a la libertad o forma de esclavitud, cuando "en realidad la familia es la célula inicial de la libertad, y mientras se la considere intacta se habrá conseguido, por lo menos, un espacio mínimo de libertad" (Ratzinger).

Familia

Así como en el campo de la enseñanza el democratismo liberal ideologizado se esfuerza por recortar y dificultar su libertad, a la manera de las dictaduras de izquierda o derecha, en el área de la familia aquel demolas dictaduras de izquierda o derecha, en el área de la familia aquel democom formas de vida y pautas culturales que la debilitan y paulatinamente la van destruyendo.

Por supuesto, a la Iglesia se la presenta como institución que reglamenta actitudes y conductas con normas y temores que traban o succionan la libertad. Entonces se justifican los ataques, las críticas a veces sangrientas, y las burlas humillantes. Todo lo cual, por otra parte, constituye la repetida historia.

Como se apreciaba, estos temas —Dios, moral, familia, Iglesia— están muy entrelazados y pueden ser considerados desde diversos ángulos; el de la libertad es uno de ellos. Esta nota pretendió hacerlo. Pero toda ella se puede resumir, dándole vuelta al tema, en una frase que se expresaría así: en esta tierra solo los santos son verdaderamente libres. Para comprobar la verdad de esas palabras habría que encontrar y conocer algunos santos —que los hay— o leer y meditar algunas buenas biografías de ellos, obras que no se encuentran, lamentablemente, en la marea de paparruchas y bazofias impresas que inundan por la venta buena parte de quioscos y estanterías de muchas librerías.

(mons. Antonio Quarracino en el diario "El Clarín" de Bs. Aires)

Cena te številke na 48 straneh je za Argentino A 70.-. Letna naročnina za inozemstvo je 18 USA dolarjev po navadni in 25 dolarjev po letalski pošti ali pa odgovarjajoča cena v drugi valuti.

Correo Argentino Suc. 7 (B) y S. Justo (B)	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 5811 TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 691	Propiedad Intelectual No. 114.875 - 8-1988 R. Falcón 4158, 1407, Bs. As.
---	--	--